

The book cover features a vibrant, repeating floral pattern on a dark blue background. The pattern includes large, stylized flowers in shades of yellow, red, and white, with green leaves and vines. A central white rectangular area is framed by a red border with a repeating floral motif. Inside this frame, the author's name 'AMY TAN' is written in a bold, red, distressed font, enclosed within a red rectangular stamp-like border. Below the author's name, the title 'KLUB RADOSTI A ŠTĚSTÍ' is printed in a clean, black, sans-serif font. At the bottom left, the publisher's name 'motto' is in white on a black background, followed by the word 'román' in red.

**AMY
TAN**

**KLUB
RADOSTI
A ŠTĚSTÍ**

motto román

Klub radosti a štěstí

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

motto

Amy Tan

Klub radosti a štěstí – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.


ALBATROS MEDIA a.s.



Praha 2016

MÉ MATCE
A PAMÁTCE JEJÍ MATKY

*Jednou ses mě ptala,
co si budu pamatovat.*

Tohle, a daleko víc.

MATKY

Suyuan Woová
An-mei Hsuová
Lindo Jongová
Ying-ying St. Clairová

DCERY

Jing-mei „June“ Woová
Rose Hsuová-Jordanová
Waverly Jongová
Lena St. Clairová

Poděkování

Jako autorka děkuji své skupině spisovatelů, scházející se jednou týdně, za laskavou kritiku v průběhu práce na této knize. Zvláštní dík patří Louisi DeMatteiovi, Robertu Foorthorapovi, Gretchen Schieldsové, Amy Hempelové, Jennifer Barthové a mé rodině v Číně i Americe. A náruč květin každé ze tří žen, jež jsem při tom měla tu čest a radost poznat: mé redaktorce Faith Saleové za její víru v tuto knihu; mé agentce Sandře Dijkstraové za to, že mi zachránila život; a mé učitelce Molly Gillesové, která mi řekla, abych začala znovu, a pak mě trpělivě dovedla až ke konci.

PÍRKA ZE VZDÁLENOSTI
TISÍCE *LI*

Stařena vzpomínala na labuť, kterou koupila před mnoha lety v Šanghaji za závratnou sumu. Tenhle pták, holedbal se pouliční prodavač, byl kdysi kachnou, která natahovala krk v naději, že se stane husou, a nyní pohleďte! – je příliš krásný, než aby se dal jíst.

Ta žena s labutí se pak plavily přes oceán široký mnoho li, natahující krk směrem k Americe. Cestou jí žena špitala: „V Americe budu mít dceru stejnou, jako jsem já. Ale tam nikdo neřekne, že se její cena pozná podle toho, jak hlasitě její manžel řihá. Nikdo tam na ni nebude hledět svrchu, protože ona se naučí mluvit jenom dokonalou americkou angličtinou. A vždycky tam bude příliš sytá, než aby musela polykat slzy! Ona pochopí, jak to myslím, protože jí daruji tuhle labuť – tvora, který se stal něčím víc, než v co se dalo doufat.“

Jenže když přijela do nové země, imigrační úředníci jí labuť sebrali, a ona tam stála s třepetajícímá rukama a jedním jediným pírkem na památku. A pak musela vyplnit tolik formulářů, že úplně zapomněla, proč přijela a co nechala za sebou.

Ted' byla ta žena stará. A měla dceru, která uměla jenom anglicky a spolykala mnohem víc Coca-Coly než slzí. Stařena se už dlouho chystala na to, že jí dá to jediné labutí pírkem a řekne jí: „Tohle pírkem vypadá obyčejně, ale pochází zdaleka a má v sobě všechny mé dobré úmysly.“ A čekala, rok za rokem, dokud to dceři nedokáže říct dokonalou americkou angličtinou.

Jing-mei Woová

Klub radosti a štěstí



Otec mě požádal, abych byla čtvrtá do počtu v Klubu radosti a štěstí. Mám nahradit svou matku, jejíž místo u madžongového stolku zeje prázdnotou od té doby, co před dvěma měsíci zemřela. Otec si myslí, že ji zabily její vlastní myšlenky.

„Vzala si do hlavy nějaký nový nápad,“ prohlásil otec, „ale než se dokázala vyslovit, ta myšlenka narostla tak, že jí praskla hlava. Musel to být velmi špatný nápad.“

Doktor řekl, že zemřela na výduň na mozku. A její přítelkyně z Klubu radosti a štěstí prohlásily, že zemřela jako králik: náhle, uprostřed nedořešených záležitostí. Další schůzka Klubu radosti a štěstí se totiž měla konat u ní doma.

Týden před smrtí mě zavolala, celá pyšná a překypující životem: „Teta Lin uvařila na *Radost štěstí* polévku z červených fazolí. Já uvařím polévku z černého sezamového zrníčka.“

„Nevytahuj se,“ napomenula jsem ji.

„To není vytahování.“ Řekla, že obě ty polévky jsou skoro stejné, *čcha-pu-tuo*. Nebo možná řekla *pu-tchung*, úplně jiné. Bylo to jedno z těch čínských slov, které znamená lepší půlku ze smíšených úmyslů. Nikdy si nedokážu zapamatovat věci, kterým jsem předtím nerozuměla.

* * *

Moje matka založila sanfranciskou verzi Klubu radosti a štěstí v roce 1949, dva roky předtím, než jsem se narodila. Bylo to onoho roku, kdy s otcem odjeli z Číny s jedním koženým kufrem plným samých svátečních hedvábných šatů. Nebyl čas sbalit nic jiného, vysvětlila matka otci, když se nalodili. Přesto se horečně přehraboval klouzavým hedvábím a pátral po svých bavlněných košilích a vlněných spodkách.

Když dojeli do San Franciska, otec ji přinutil ty blyštivé hadry schovat. Nosila pořád jeden hnědě kostkovaný čínský úbor, dokud nedostala od Společnosti pro pomoc uprchlíkům dvoje odložené šaty, oboje příliš volné, šité na americkou míru. Společnost se skládala ze skupiny bělovlasých amerických misionářek z První čínské baptistické církve. A kvůli těm darům moji rodiče nemohli odmítnout jejich výzvu, aby do této církve vstoupili. Rovněž tak nemohli ignorovat praktickou radu starých paní, aby se zdokonalili v angličtině v kursech studia bible ve středu večer a později na zkouškách pěveckého sboru v sobotu dopoledne. Takhle se mí rodiče seznámili s Hsuovými, Jongovými a St. Clairovými. Matka cítila, že ženy v těchto rodinách měly také své nevyslovitelné tragédie, které za sebou zanechaly v Číně, a naděje, které nedokázaly vyjádřit svou angličtinou. Či přinejmenším má matka viděla v jejich tvářích otupělost. A všimla si, jak jim zajiskřilo v očích, když jim řekla o svém nápadu s Klubem radosti a štěstí.

Radost štěstí byla věc, kterou si matka pamatovala z dob svého prvního manželství v Kuej-linu, než přišli Japonci. Proto považuji *Radost štěstí* za její kuejlinský příběh. Byl to příběh, který mi vyprávěla vždycky, když se nudila, když nebylo co dělat, když bylo všechno nádobí umyto a umačkartový stůl byl dvakrát utřený, když otec seděl a četl noviny a kouřil jednu pallmallku za druhou, což byla výstraha, že si nepřeje být rušen. Tehdy matka vytáhla krabici se starými lyžařskými svetry od nikdy nespátřených příbuzných

z Vancouveru. Nastříhla spodek svetru, napárala pokroucenou pletací přízi a přivázala ji ke kousku lepenky. A poté, co se s rozmachem pustila do rytmického odvíjení, začala vyprávět. Léta mi vyprávěla stejný příběh, až na ten konec, který byl stále temnější a vrhal dlouhý stín na její život, a na konec i na můj.

„Snila jsem o Kuej-linu, ještě než jsem ho spatřila,“ spustila matka čínsky. „Snila jsem o rozeklaných kopcích lemujících klikaticí se řeku s kouzelným mechem zeleně obrůstajícím její břehy. Vrcholky kopců se utápěly v bílé mlze. Kdyby ses po té řece plavila a živila se mechem, nabrala bys dost sil, aby ses vyšplhala nahoru. A pokud by ti uklouzla noha, svezla by ses do lůžka z hebkého mechu a jen by ses zvonivě zasmála. Až bys jednou dosáhla vrcholu, všechno bys viděla a pocítila bys takovou radost, že by ti stačila na to, aby ses už nikdy v životě ničím netrápila.

V Číně o Kuej-linu snili všichni. Když jsem tam přijela, uvědomila jsem si, jak ubohé byly mé představy. Když jsem uviděla ty kopce, zasmála jsem se, a zároveň mě zamrazilo. Vrcholky vypadaly jako ohromné hlavy smažených ryb, které se snaží vyskočit z kádě s olejem. Za každým vrcholem nabíhal stín další ryby a za ním další a další. A pak se malinko pohnula oblaka a z kopců se náhle stali obludní sloni, zvolna kráčející přímo na mě! Dovedeš si to představit? A na úpatí kopců byly tajné jeskyně. Vevnitř rostly visuté skalní zahrádky ve tvaru a barvách hlávek zelí, zimních melounů, ředkvi a cibule. Byly to věci tak podivné a krásné, že ti to ani neumím vylíčit.

Ale já jsem neprijela do Kuej-linu proto, abych se obdivovala jeho kráse. Vzal mě tam můj manžel, mě a naše dvě děti, protože myslel, že tam budeme v bezpečí. Byl důstojníkem Kuomintangu; když nás ubytoval v malé místnosti v jednopatrovém domku, odjel na severozápad do Čchung-čchingu.

Věděli jsme, že Japonci vyhrávají, ačkoli se v novinách psalo, že ne. Každým dnem, každou hodinou se do města valily proudy lidí, zaplňovali chodníky, hledající střechu nad hlavou. Pocházeli z východu i západu, severu i jihu. Byli bohatí i chudí, Šanghajci, Kantonci, severané, a nejen Číňani, ale i cizinci a misionáři všech vyznání. A pak tu byl samozřejmě Kuomintang a jeho armádní důstojníci, kteří si mysleli, že nad ně není.

Byli jsme město zbytků smíchaných dohromady. Kdyby nebylo Japonců, našla by se spousta důvodů, kvůli kterým by se ti různorodí lidé servali. Chápeš? Šanghajci s rolníky ze severních vod, bankéři s holiči, rikšové s barskými uprchlíky. Každý se na někoho díval svrchu. Nezáleželo na tom, že se všichni dělili o stejný zaplivaný chodník a trpěli stejnou běhalkou. Všichni jsme páchli stejně, ale každý z nás si stěžoval, že někdo jiný páchne ze všech nejvíc. Já? Já jsem nenáviděla důstojníky amerického letectva, kteří pronášeli huhňavé zvuky, z nichž se mi zapalovaly tváře. Ale nejhorší byli rolníci ze severu, kteří smrkali do dlaní a vráželi do lidí a přenášeli na ně své špinavé nemoci.

Takže chápeš, jak rychle pro mě Kuej-lin ztratil veškerý půvab. Už jsem nešplhala na vrcholky, abych volala, jak jsou ty kopce krásné. Zajímalo mě jedině, které z nich obsadili Japonci. Seděla jsem v temném koutě našeho domu, pod každou paží jedno dítě, a čekala jsem s nervózníma nohama. Když se rozezněly sirény varující před bombardováním, já i mí sousedi jsme vyskočili a spěchali do hlubinných jeskyní, abychom se ukryli jako divá zvíř. Ale člověk nevydrží dlouho ve tmě. Něco uvnitř tebe začne zhasínat, až se z tebe stane vyhladovělý živočich, šíleně prahnoucí po světle. Venku padaly bomby. Bum! Bum! A pak zvuk pršících kamenů. Uvnitř mě přešla chuť na zelí nebo na ředkev z visuté skalní zahrady. Měla jsem před očima jedině mokvající střeva starobylé hory, která by se mohla nad mou hlavou roztrhnout.

Dovedeš si představit, jaké to je nechtít být ani uvnitř, ani venku, nechtít být nikde, jen prostě nebýt?

Když zvuky bombardování počaly slábnout, navraceli jsme se zpátky jako novorozená koťata škrábající se zpět do města. A vždy znovu mně vyrazilo dech, že kopce na pozadí hořící oblohy zůstaly nedotčené.

Klub radosti a štěstí jsem vymyslela jedné letní noci, kdy bylo tak horko, že i mouchy padaly k zemi, protože jim křídla ztěžkla vlhkým vedrem. Všude bylo tak narváno, že nezbylo ani místečko pro čerstvý vzduch. Z kanálů stoupal do mého okna v prvním patře nesnesitelný smrad a ten zápach se neměl kam jít jinam podívat než se mi vrazit do nosu. Po všechny noční i denní hodiny jsem slyšela vřeštění. Nevěděla jsem, jestli to rolník podřezal hrdlo zaběhlé svině, nebo jestli nějaký důstojník tluče polomrtvého rolníka za to, že mu leží v cestě na chodníku. Nechodila jsem se dívat k oknu, abych to zjistila. K čemu by to bylo dobré? A tehdy jsem si pomyslela, že bych měla něco dělat, abych se pohnula z místa.

Napadlo mě dát dohromady čtyři ženy, každou na jednu stranu mého madžongového stolku. Věděla jsem, které ženy pozvat. Všechny byly mladé jako já, s dychtivými obličejí. Jedna byla ženou armádního důstojníka jako já. Druhá byla dívka vybraných způsobů z bohaté rodiny v Šanghaji. Uprchla s velice málo penězi. A pak tu bylo děvče z Nan-ťingu, které mělo ty nejčernější vlasy, jaké jsem kdy viděla. Pocházela z nižší třídy, ale byla hezká a příjemná a dobře se vdala, za staršího muže, který zemřel a zanechal jí lepší život.

Každý týden jedna z nás uspořádala večírek, aby se vybraly peníze a zvedla nálada. Hostitelka měla za úkol podávat speciální jídlo *tien-sin*, které nosí štěstí všeho druhu – knedlíky ve tvaru stříbrných prutů, dlouhé rýžové nudle na prodloužení života, vařené burské oříšky kvůli počtu synů a samozřejmě spoustu pomerančů pro štěstí kvůli plodnému, příjemnému životu.

Jaké hody jsme si dopřávaly z našich mizerných přidělů! Nevšímalý jsme si, že knedlíky byly většinou nadité samou vláknitou dužinou a pomeranče poseté červivými děrami. Jedly jsme střídmě, ne že bychom byly přejedené, ale abychom dokázaly protestovat, že už nemůžeme pozřít ani drobeček, nacpaly jsme se předtím přes den. Byly jsme si vědomy, že máme luxus, který si může dovolit jen málo lidí. Byly jsme mezi těmi šťastnými.

Když jsme si nacpaly břicha, položily jsme do misky peníze a daly jsme ji na místo, kde byla všem na očích. Pak jsme se usadily k madžongovému stolku. Můj stolec byl rodinný kus a byl z vonného červeného dřeva, ne z toho, čemu vy říkáte růžové dřevo, ale z *chung-mu*, které je tak vzácné, že pro něj v angličtině ani není slovo. Stolec měl velmi tlusté čalounění, takže když se na něj vrhly madžongové *pchaj*, bylo slyšet pouze to, jak o sebe narážejí slonovinové hrací kameny.

Jakmile jsme začaly hrát, bylo zakázáno mluvit, kromě „*Pcheng!*“ nebo „*Čch!*“, když jsme braly kámen. Musely jsme hrát ve vší vážnosti a myslet jenom na to, jak výhrou zvýšit své štěstí. Ale po šestnácti kolech jsme zase šly hodovat, tentokrát na oslavu našeho štěstí. A pak jsme si povídaly celý večer až do rána, vyprávěly jsme historky o dobrých časech, které minuly, a o dobrých časech, které nastanou.

To byly nějaké historky! Ty příběhy vyplnily celý byt! Padaly jsme smíchy. O kohoutovi, který vletěl do domu a skřehotal na jídelních mísách, na těch samých, na nichž byl o den později už ve všem klidu servírován! A o jedné dívce, která psala milostné dopisy za své dvě kamarádky, jež milovaly stejného muže. A o hloupé cizince, která omdlela na záchodě, když vedle ní vybuchly rachejtle.

Lidé si mysleli, že neděláme dobře, když pořádáme každý týden bankety, zatímco mnoho lidí ve městě hladoví, živí se krysami a později i odpadky, jež kdysi žraly ty nejubožejší z krys. Jiní si mysleli, že nás posedl ďábel – když

oslavujeme, zatímco v našich rodinách vymřely celé generace, lidé přišli o domov i majetek a byli od sebe odtrženi, manžel od ženy, bratr od sestry, dcera od matky. Hmmm! Jak se můžete smát? ptali se nás.

Nebylo to tím, že bychom neměly srdce či oči pro pláč. Bály jsme se. Všechny jsme měly své trápení. Ale zoufat si znamenalo toužit po něčem, co bylo nenávratně ztraceno. Nebo prodlužovat, co bylo už tak nesnesitelné. Nakolik může člověk toužit po svém oblíbeném zimníku pověšeném ve skříni v domě, jenž vyhořel i s jeho matkou a otcem? Jak dlouho se vám mohou v duchu vybavovat ruce a nohy klátící se přes telefonní dráty a hladoví psi běhající po ulicích s napůl ohlodanýma rukama trčícíma jim z huby? Co je horší, kladly jsme si otázku, sedět a čekat na smrt s patřičně zachmuřenými tvářemi, nebo zvolit vlastní štěstí?

A tak jsme se rozhodly pořádat večírky a hrát si na to, že každý týden nastal nový rok. Jednou týdně jsme zapoměly na zlo, které na nás bylo v minulosti spácháno. Nesměly jsme myslet na nic špatného. Hodovaly jsme, smály se, hrály hry, prohrávaly jsme a vyhrávaly, vyprávěly si ty nejzábavnější historky. A jednou týdně jsme mohly doufat, že budeme mít štěstí. Ta naděje byla naší jedinou radostí. A tak jsme začaly naše večírky nazývat *Radost štěstí*.“

Matka obvykle končila své vyprávění vesele, chvástajíc se svou dovedností ve hře. „Mnohokrát jsem vyhrála a přálo mi takové štěstí, že si mě ostatní dobíraly, jak jsem se naučila dobře podvádět,“ říkala. „Vyhrála jsem desetitisíce jüanů. Ale nezbohatla jsem. Ani náhodou. Tou dobou papírové peníze ztratily cenu. I toaletní papír stál víc. O to víc jsme se smály, jen pomyslete, tisícijüanová bankovka, a to se s ní ani nedala vytřít zadnice.“

Kuejlinský příběh mé matky jsem vždy považovala za jakousi čínskou pohádku. Konec byl pokaždé jiný. Někdy tvrdila, že za tu bezcennou tisícijüanovou bankovku koupila půl

hrnku rýže. A z té rýže navařila hrnec kaše. Tu kaši vyměnila za dvě vepřové nožičky. Ze dvou nožiček se stalo šest vajec a z nich se vylíhlo šest kuřat. Příběh se neustále rozrůstal.

A pak jednoho večera, když jsem žebřala, aby mi koupila tranzistorové rádio, a ona odmítla a já hodinu tiše vzdorovala, řekla: „Proč myslíš, že ti chybí něco, cos nikdy neměla?“ A pak mi vyprávěla úplně jiný konec toho příběhu.

„Jednoho rána ke mně domů přišel armádní důstojník,“ začala, „a řekl mi, abych se okamžitě vypravila za svým manželem do Čchung-čchingu. A já věděla, že mě vybízí, abych utekla z Kuej-linu. Věděla jsem, co se stalo důstojníkům a jejich rodinám, když přišli Japonci. Ale jak jsem měla odejít? Žádné vlaky z Kuej-linu nejezdily. Má přítelkyně z Nan-ťingu na mě byla strašně hodná. Podplatila někoho, aby ukradl trakař, na kterém vozili uhlí. Slíbila, že bude varovat naše ostatní přátele.“

Naložila jsem na ten trakař své věci a dvě děti a vydala jsem se s trakařem před sebou do Čchung-čchingu čtyři dny předtím, než Japonci obsadili Kuej-lin. Od lidí, kteří mě cestou předbíhali, jsem se dozvíдалa zprávy o masakru. Bylo to strašné. Až do posledního dne trval Kuomintang na tom, že v Kuej-linu je pod ochranou čínské armády bezpečně. Téhož dne o něco později byly ulice Kuej-linu poseté novinami popisujícími velká vítězství Kuomintangu a na těch novinách, jako čerstvé ryby od řezníka, ležely řady lidí – mužů, žen a dětí, kteří nikdy neztratili naději, avšak místo toho přišli o život. Když jsem ty zprávy slyšela, šla jsem pořád rychleji a rychleji a při každém kroku jsem se ptala: Byli bláhoví? Byli stateční?

Tlačila jsem trakař k Čchung-čchingu, až se mi rozbito kolo. Opustila jsem svůj nádherný madžongový stůl z *chung-mu*. Ale to už mé tělo cítilo tak málo, že nemohlo ani plakat. Svázala jsem šátky do smyčky a na každé rameno zavěsila jedno dítě. V obou rukách jsem nesla tašky, jednu se

šaty a druhou s jídlem. Nesla jsem je tak dlouho, až se mi do rukou zařizly hluboké rýhy. A nakonec jsem tašky jednu po druhé odhodila, když ruce začaly krváčet a klouzaly tak, že už neudržely nic.

Cestou jsem pozorovala, že ostatní, jak se postupně vzdávali naděje, udělali totéž. Byla to cesta posetá drahocennostmi, jejichž cena rostla se vzdáleností. Štůčky jemných látek a knihy. Obrazy předků a řezbářské nástroje. Až pak byly vidět klece s housaty, ztichlými žízni, a ještě později stříbrné urny poházené po silnici, to když už byli lidi příliš znavení, než aby je nesli kvůli jakékoli budoucí naději. Než jsem se dostala do Čchung-čchingu, přišla jsem o všechno kromě třech svátečních hedvábných šatů, které jsem měla oblečené přes sebe.“

„Jak to myslíš, o všechno?“ vyhrkla jsem na konci. Byla jsem ohromená z toho, že celý ten příběh byl naprosto pravdivý. „Co se stalo s těmi dětmi?“

Ani na okamžik se nezarazila. Odpověděla tak prostě, že bylo jasné, že k příběhu není co dodat: „Tvůj otec není můj první manžel. Ty nejsi jedno z nich.“

Když jsem dorazila k Hsuovým, kde se dnes večer koná sezení Klubu radosti a štěstí, první, koho jsem uviděla, byl můj otec. „Tady ji máme! Pokaždé přijde pozdě!“ oznamuje. Je to pravda. Všichni už jsou zde, sedm rodinných přátel mezi šedesátkou a sedmdesátkou. Vzhlednou ke mně a smějí se, že jsem pořád nedochvilná, přes svých šestatřicet pořád jako dítě.

Třesu se a snažím se to udržet v sobě. Když jsem je viděla naposledy, na pohřbu, zhroutila jsem se a hlasitě se rozvzlykala. Jednou mi kamarádka řekla, že prý jsme s matkou jedna jak druhá, že máme stejné jemné pohyby rukou, stejný dívčí smích a postranní pohled. Když jsem to s ostychem pověděla matce, vypadala, jako by se urazila, a prohlásila: „Vždyť o mně nevíš ani zbla! Jak bys mohla být jako já?“

Měla pravdu. Jak mohu být jako moje matka v Klubu radosti a štěstí?

„Teti, strýčku,“ opakuji a na každého kývnu. Vždy jsem těmhle rodinným přátelům říkala „teto“ a „strýci“. A pak jdu a postavím se vedle otce.

Prohlíží si fotky Jongových z jejich nedávné cesty do Číny. „Podívej,“ říká zdvořile a ukazuje na fotografii skupiny turistů stojících na širokých dřevěných schodech. Na obrázku není nic, co by svědčilo o tom, že je z Číny, a ne ze San Franciska či z jakéhokoli jiného města. Ale otec se na tu fotku vlastně ani pořádně nepodíval. Jako by mu všechno připadalo stejné, nic ho nevzruší. Vždycky byl zdvořile lhostejný. Ale jakže se čínsky řekne to slovo, které znamená lho-stejný, protože člověku věci připadají *stejně*? Myslím, že právě takhle ho zasáhla matčina smrt.

„Podívej na tohle,“ vybidne mě a podává mi další bezvyráznou fotografii.

Hsuovic dům je plný těžkých mastných pachů. Příliš mnoho čínských jídel připravovaných v příliš malé kuchyni, příliš mnoho pronikavých vůní zachycených v tenké vrstvě neviditelné mastnoty. Vzpomínám, jak matka v cizích bytech a restauracích vždycky krčila nos a pak hlasitě zašeptala: „Vidím a přímo cítím tu lepkavost.“

U Hsuových jsem nebyla už řadu let, ale obývací pokoj je přesně takový, jak si ho pamatuji. Když se před pětadvaceti lety teta An-mei a strýc George přestěhovali z Čínské čtvrti do čtvrti Sunset, koupili si nový nábytek. Pořád tu stojí a pod zažloutlým igelitem vypadá skoro jako nový. Stejně tak tyrkysová pohovka z uzlíkatého tvídu tvarovaná do půlkruhu.

Koloniální kávové stolky z těžkého javoru. Lampa z uměle popraskaného porcelánu. Jenom ten nástěnný kalendář, bezplatně poskytovaný Kantonskou bankou, se každoročně mění.

* * *

Pamatuji se na ty věci, protože jako dětem nám teta An-mei nedovolila na svůj nový nábytek sáhnout, jediné přes průhledné igelitové obaly. O večerech Klubu radosti a štěstí mě rodiče brali k Hsuovým. Protože jsem tu byla na návštěvě, musela jsem se starat o všechny mladší děti; bylo jich tolik, že se zdálo, že ustavičně jedno z nich pláče, protože si naražilo hlavu o nohu od stolu.

„To je tvoje starost,“ říkala mi matka, což znamenalo, že to bylo na mně, když se něco rozlilo, spálilo, ztratilo, rozbilo nebo umazalo. Bylo to na mně, ať už to udělal kdokoli. Matka a teta An-mei bývaly oblečené v podivných čínských šatech s tuhým stojacím límečkem a kvetoucimi ratolestmi z vyšívaného hedvábí, které jim obepínaly hrud. Připadalo mi, že ty šaty jsou na skutečné Čiňanky moc nóbl a na americké večírky příliš divné. Tenkrát, než mi matka vyprávěla svůj kuejlinický příběh, jsem si myslela, že Klub radosti a štěstí je nějaký ostudný čínský zvyk, něco jako tajná schůzka Ku-klux-klanu nebo tamtamové tance televizních indiánů chystajících se do boje.

Ale na dnešním večeru není nic tajemného. Všechny klubové tety mají kalhoty, barevné potištěné blůzy a solidní vycházkové boty různého typu. Všichni sedíme kolem jídelního stolu pod velkým rozvětveným lustrem, který vypadá jako španělský. Strýc George si nasadil své bifokální brýle a zahajuje setkání čtením zápisu:

„Naše základní jmění činí 24825 dolarů, což představuje asi 6206 dolarů na dvojici a 3103 na jednoho. Subaru jsme prodali se ztrátou. Koupili jsme sto akcií Smith International. Děkujeme Lindo a Tinovi Jongovým za všechny dobroty. Polévka z červených fazolí byla zvlášť výborná. Březnové setkání muselo být zrušeno až do odvolání. Se zármutkem jsme se rozloučili s naší drahou přítelkyní Suyuan a vyjadřujeme hlubokou soustrast rodině Canninga Woo. Zápis řádně vypracoval George Hsu, předseda a tajemník.“

A je to. Myslím na to, že se teď ostatní rozhovoří o mé matce, o skvělém přátelství, které s ní udržovali, a proč jsem tu já v jejím duchu, abych zaujala místo na čtvrtém rohu a pokračovala v myšlence, která mou matku napadla jednoho horkého dne v Kuej-linu.

Ale všichni jenom kývají, že zápis schvalují. Dokonce i hlava mého otce poskakuje jakoby nic. A mně připadá, že život mé matky byl uložen ad acta, aby se mohlo začít nanovo.

Teta An-mei se s námahou zvedá od stolu a jde pomalu do kuchyně vařit. A teta Lin, nejlepší přítelkyně mé matky, se přesunuje na tyrkysovou pohovku, překříží paže a hledí na muže stále usazené kolem stolu. Teta Ying, která pokaždé, když ji vidím, vypadá o něco scvrklejší, sáhne po tašce s pletením a vytahuje začátek miniaturního modrého svetru.

Klubovní strýcové začnou hovořit o akciích, které by rádi koupili. Strýc Jack, mladší bratr tety Ying, se strašně zajímá o společnost těžící zlato v Kanadě.

„Je to vynikající pojistka proti inflaci,“ říká autoritativně. Jeho angličtina je nejlepší, skoro bez cizího přízvuku. Myslím, že moje matka mluvila anglicky nejhůř, ale svoji čínštinu považovala za nejlepší. Hovořila mandarínskou čínštinou lehce poznamenanou šanghajským nářečím.

„Neměli jsme dnes večer hrát madžong?“ šeptám nahlas tetě Ying, která je trochu nahluchlá.

„Později,“ odpovídá, „až po půlnoci.“

„Dámy, tak jste přítomny na téhle schůzce, nebo ne?“ ptá se strýc George.

Když všichni jednohlasně hlasují pro akcie kanadských zlatých dolů, jdu se do kuchyně zeptat tety An-mei, proč začal Klub radosti a štěstí investovat do akcií.

„Dřív jsme hráli madžong, bere vítěz. Jenže vyhrávali a prohrávali pořád ti samí,“ vysvětluje mi. Nadívá wonton, kousek zázvorového masa nabraný hůlkami, sklepnutý na

tenké těsto, a pak jeden plavný pohyb ruky, kterým upěchuje těsto do tvaru malého čepečku zdravotní sestry. „Nemůžeš mít štěstí, když to někdo druhý dobře umí. A tak jsme se už hodně dávno rozhodli, že budeme investovat do trhu s akciemi. Na tom není co umět. Souhlasila s tím i tvá matka.“

Teta An-mei počítá, kolik má na podnosu před sebou wontonů. Udělala už pět řad po osmi. „Čtyřicet wontonů, osm lidí, deset pro každého, ještě pět řad,“ říká si pro sebe nahlas a pokračuje v nadívání. „Teď jsme chytrější. Můžeme vyhrávat a prohrávat všichni stejně. Můžeme mít štěstí na trhu s akciemi. A madžong hrajeme pro radost ze hry jen o pár dolarů, které bere vítěz. Ti, co prohrají, dostanou domů výslužku! A tak mají všichni nějakou radost. Chytré, ne?“

Sleduji, jak teta An-mei dělá další wontony. Má zručné, hbité prsty. Nemusí myslet na to, co dělá. Právě tohle se nelíbilo mé matce, že teta An-mei nikdy nepřemýšlí o tom, co dělá.

„Ona není hloupá,“ prohlásila matka při jedné příležitosti, „ale nemá páteř. Minulý týden jsem pro ni měla dobrý nápad. Řekla jsem jí, že bychom mohli zajít na konzulát a požádat o papíry pro jejího bratra. Málem by všeho nechala a hned by se tam rozběhla. Ale potom s někým mluvila. Kdoví s kým. A ten člověk jí tvrdil, že by mohla svého bratra v Číně dostat do maléru. Že ji FBI povede na seznamu a že bude mít po zbytek života ve Státech problémy. A když požádá o půjčku na dům, žádnou půjčku jí neposkytnou, protože její bratr je komunista. Oponovala jsem, dům už máš! Ale stejně se bála.“

Teta An-mei dělá různé věci,“ uzavřela matka, „aniž ví proč.“

Když se dívám na tetu An-mei, vidím drobnou shrbenou sedmdesátiletou ženu s velkými ňadry a tenkýma, beztvářýma nohama. Má stařecky ploské měkké špičky prstů. Ráda

bych věděla, co teta An-mei provedla, že si vysloužila celoživotní kritiku mé matky. Ale pak jsem si uvědomila, že matka byla věčně nespokojená se všemi svými přáteli, se mnou, ba dokonce i s otcem. Vždycky něco chybělo. Vždycky bylo třeba něco zlepšit. Něco nebylo vyvážené. Tohle mělo moc tohoto prvku a málo onoho.

Prvky pocházely z matčina svérázného výkladu organické chemie. Každý člověk se skládá z pěti prvků, poučila mě.

Moc ohně, a člověk je podrážděný. Takový byl otec, kterého matka soustavně kritizovala kvůli kouření a který na ni vždy křičel, aby si své rady nechala pro sebe. Myslím, že si teď nejspíš vyčítá, že nedovolil matce říct, co si myslí.

Málo dřeva, a člověk příliš dychtivě naslouchá cizím lidem a není schopen si stát za svými vlastními názory. Taková byla teta An-mei.

Moc vody, a člověk se pouští příliš mnoha směry, jako já sama, když jsem napůl vystudovala biologii, napůl umění a nakonec jsem nedokončila ani jedno, protože jsem začala pracovat jako sekretářka v malé reklamní agentuře, abych posléze začala psát reklamní texty.

Její kritiku jsem považovala za jeden z mnoha jejích čínských předsudků a přesvědčení, které vhodně vycházely z okolností. Když mi bylo kolem dvaceti a studovala jsem úvod do psychologie, snažila jsem se jí vysvětlit, proč by neměla tolik kritizovat, že to nevytváří zdravé výchovné prostředí.

„Existuje škola myšlení,“ řekla jsem, „podle které by rodiče neměli děti kritizovat. Měli by je raději povzbuzovat. Víš, lidé dorůstají podle očekávání druhých. A jakmile je kritizuješ, znamená to, že vlastně očekáváš jejich neúspěch.“

„To je ten problém,“ namítla matka. „Ty nerosteš. Jsi líná vstát. Líná dorůst nějakému očekávání.“

„Budeme jíst,“ oznamuje šťastně teta An-Mei a přináší kouřící hrnec wontonů, které před chvílí nadívala. Na stole je řada mís, ze kterých si nabíráme sami, podobně jako na

hostinách v Kuej-linu. Můj otec se přehrabuje v čou mein, které je stále v obří hliníkové pánvi, kolem níž jsou rozestaveny malé plastové nádoby se sójovou omáčkou. Teta An-mei je musela koupit na Clement Street. Wontonová omáčka báječně voní a nahoře v ní plavou snítky koriandru. Mě nejprve zláká velký talíř *čcha-šao*, sladkého opékaného vepřového nakrájeného na tenoučké plátky, a pak všechny ty rozmanité dobroty, kterým říkám prsty – pečivo z tence vyváleného těsta plněné mletým vepřovým, hovězím, garnáty a neznámými nádivkami, jež moje matka nazývala „výživnými“.

Jídlo zde není vybranou událostí. Všichni se vždycky chovají jako nenažranci. Cpou si do úst velká sousta, nadloubají si ještě kousek vepřového a další a další. Nejsou jako dámy z Kuej-linu, které jsem si vždy představovala vychutnávat pokrm s jistou odtažitou vybíravostí.

A pak, skoro stejně rychle, jako když se vrhli na jídlo, se muži zvednou a odejdou od stolu. Jako na pokyn ženy vyzobávají poslední drobtý a potom odnášejí talíře a mísy do kuchyně a ukládají je do dřezu. Střídají se, aby si umyly ruce, které zuřivě drhnou. Kdo s tímhle rituálem začal? I já pokládám talíř do dřezu a myju si ruce. Ženy hovoří o cestě Jongových do Číny, pak se odeberou do místnosti v zadní části bytu. Procházíme jiným pokojem, bývalou ložnicí čtyř Hsuovic synů. Stále tu stojí palandy s odřenými, otřískanými žebříky. Kluboví strýcové jsou už rozesazeni u karetního stolku. Strýc George rozdává, rychle, jako by se své technice naučil v kasinu. Můj otec všem nabízí pallmallky, zatímco mu jedna už visí ze rtu.

Projdeme do zadního pokoje, o který se kdysi dělily tři Hsuovic dcery. Jako děti jsme se spolu kamarádily. Teď už jsou všechny velké a vdané a já jsem se znovu ocitla v jejich pokoji. Až na vůni kafru působí stejně – jako by do něj každou chvíli mohly vstoupit Rose, Ruth nebo Janice s vlasy natočenými na velké plechovky od pomerančového džusu a praštit sebou na své identické úzké postele. Bílé žinylkové

přehozy jsou tak seprané, že jsou takřka průsvitné. S Rose jsme měly ve zvyku z nich vytrhávat uzlíčky, když jsme probíraly naše milostné problémy. Nic se nezměnilo, jen uprostřed teď stojí madžongový stolek mahagonové barvy. A vedle něj lampa, dlouhá černá tyč s třemi oválnými svítidly, které na ní sedí jako široké listy gumovníku.

Nikdo mě nevyzve: „Tady se posaď, to bylo místo tvé matky.“ Ale poznám to ještě dřív, než si ostatní sednou.

Židle u dveří zeje prázdnotou. Ale ten pocit ve skutečnosti nesouvisí s židli. Jde o její místo u stolu. Aniž by mi někdo cokoli řekl, vím, že její roh stolu byl východní.

Východ je místo, odkud všechno počíná, řekla mi kdysi matka, strana, na níž vychází slunce, odkud pochází vítr.

Teta An-meí, která mi sedí po levici, vysype na zelený plstěný povrch stolku kameny a pak pokyne: „Teď budeme míchat kameny.“ Mícháme je krouživým pohybem rukou. Narážejí o sebe a vydávají chladný svištivý zvuk.

„Vyhráváš jako tvá matka?“ ptá se teta Lin naproti mně. Neusmívá se.

„Hrála jsem jenom trochu na vysoké s několika židovskými přáteli.“

„Chm! Židovský madžong,“ poznamená znechuceně. „To je úplně něco jiného.“ To tvrdila i moje matka, ačkoli nikdy nedokázala vysvětlit proč.

„Možná bych neměla dnes večer hrát. Budu se jen dívat,“ navrhuji.

Teta Lin se tváří podrážděně, jako bych byla hloupé dítě: „Copak se dá hrát ve třech? Bylo by to jako stůl s třemi nohama, žádná rovnováha. Když zemřel manžel tety Ying, požádala svého bratra, aby se k nám přidal. Tvůj otec požádal tebe. Takže je rozhodnuto.“

„Jaký je rozdíl mezi židovským a čínským madžongem?“ zeptala jsem se jednou matky. Z její odpovědi mi nebylo jasné, jestli se lišily ty hry, nebo jen její postoj vůči Číňanům a Židům.

„Je to úplně jiná hra,“ řekla svým anglickým vysvětlovacím hlasem. „V židovském madžongu člověk hledá čistě svůj vlastní kámen, hraje jenom očima.“

Pak přešla do čínštiny: „Čínský madžong musíš hrát hlavou, je hrozně komplikovaný. Musíš sledovat, co vyhazují ostatní, a všechno si to pamatovat. A pokud lidi nehrají dobře, začne se to podobat židovskému madžongu. To pak nemá cenu hrát. Není v tom žádná strategie. Vidiš jedine, v čem ostatní dělají chyby.“

Z podobného vysvětlování jsem mívala pocit, že mluvím s matkou každá jiným jazykem, což byla pravda. Mluvila jsem na ni anglicky a ona odpovídala čínsky.

„Tak v čem je rozdíl mezi čínským a židovským madžongem?“ ptám se znovu tety Lin.

„Aj-ja,“ zvolá předstíraně rozhořčeným hlasem. „Copak tě matka nic nenaučila?“

Teta Ying mi poklepává na ruku. „Jsi chytrá holka. Dívej se na nás a dělej totéž. Pomoz nám poskládat kameny a postavit čtyři stěny.“

Pozoruji tetu Ying, ale většinou se dívám na tetu Lin. Je nejrychlejší, takže skoro držím krok s ostatními, když sleduji, co udělá jako první. Teta Ying vrhne kostkou a já se dozvídám, že teta Lin se stala východním větrem. Já jsem severní vítr, poslední беру. Teta Ying je jih a teta An-mei je západ. A pak si začneme brát kameny, vrhat kostkou, počítat pozadu na stěně ke správnému počtu míst, kde leží naše vybrané kameny. Přestavuji své kameny, řady bambusů a kuliček, dvojice barevných kamenů s čísly, jednotlivé kameny, které se nedají zařadit.

„Tvoje matka hrála nejlíp, jako profesionálka,“ poznamená teta An-mei, zatímco pomalu třídí své kameny a o každém starostlivě přemýšlí.

Začínáme hrát, díváme se na ruce, odhazujeme kameny a sbíráme jiné volným, pohodlným tempem. Klubové tety si začínají povídat, aniž by jedna druhou doopravdy

poslouchala. Mluví zvláštním jazykem, napůl lámanou angličtinou, napůl svým vlastním čínským dialektem. Teta Ying se zmíní, že koupila přízi za poloviční cenu někde na jakési avenue. Teta An-mei se chlubí, jaký svetr upletla pro miminko své dcery Ruth.

„Myslela, že je koupený z obchodu,“ pronáší hrdě.

Teta Lin vypráví, jak se rozčílila na prodavače, který jí odmítl vzít zpátky sukni s rozbitým zipem: „Byla jsem *čchi s'le*,“ stále ještě soptí, „málem mě ranila mrtvice.“

„Ale Lindo, vždyť jsi mezi námi. Zůstalas naživu,“ škádlí ji teta Ying a do jejího smíchu vyhrkne teta Lin: „*Pcheng!*“ a „*Ma-džong!*“ a pak rozloží své kameny a usměje se na tetu Ying, zatímco počítá body.

Znovu mícháme kameny a nastává ticho. Nudím se a chce se mi spát.

„Musím vám něco říct,“ pronese hlasitě teta Ying a všechny nás vyděsí. Teta Ying byla vždycky divná, pohroužená do svého vlastního světa. Matka říkávala: „To není tím, že by teta Ying špatně slyšela. Ona špatně poslouchá.“

„O minulém víkendu policie zatkla syna paní Emersonové,“ oznámí teta Ying takovým způsobem, jako by byla pyšná, že přišla s tou velkou novinkou první. „Řekla mi to paní Chanová v kostele. Měl v autě moc televizorů.“

Teta Lin si povzdychne: „Aj-ja, paní Emersonová je hodná ženská,“ čímž má na mysli, že paní Emersonová si tak hrozného syna nezaslouží. Ale já si uvědomuji, že to tvrdí taky kvůli tetě An-mei, jejíhož nejmladšího syna zatkli před dvěma lety za prodej stereo souprav kradených z aut. Než teta An-mei odhodí svůj kámen, křečovitě ho mne. Vypadá ztrápeně.

„V Číně mají teď všichni televizi,“ říká teta Lin, aby změnila téma. „Celá naše rodina tam má televizi – a ne jenom černobílou, ale barevnou s dálkovým ovládáním! Mají všechno. Takže když jsme se jich ptali, co jim máme koupit, odpověděli, že nic, že stačí, když je přijedeme navštívit. Ale

my jim stejně koupili různé dárky, videokameru a walkman Sony pro děti. Říkali, že jim to nemáme dávat, ale myslím, že měli radost.“

Chudinka teta An-mei svírá své kameny ještě křečovitěji. Vzpomínám si, že mi matka vyprávěla o tom, jak před třemi lety jeli Hsuovi do Číny. Teta An-mei našetřila dva tisíce dolarů, které chtěla utratit pro rodinu svého bratra. Dala matce nahlédnout do svých těžkých kufrů. Jeden byl plný ořechových tyčinek See's, bonbonů M&M's, v cukru máčených kešu, instantního kakaa. V druhém kufru byly naprosto nemožné hadry, všechny nové: pestrobarevné plážové oblečení v kalifornském stylu, baseballové čapky, bavlněné kalhoty s elastickým pasem, bundy bomber, mikiny ze Stanfordu, sportovní ponožky.

Matka jí řekla: „Prosím tě, k čemu tyhle krámy? Ti budou stát jen o peníze.“ Ale teta An-mei odsekla, že její bratr je strašně chudý a oni jsou proti němu tak bohatí. A tak ne dbala rady mé matky a vzala ty těžké kufry a své dva tisíce dolarů do Číny. A když jejich turistická skupina konečně dorazila do Chang-čou, vítala je tam celá rodina z Ning-po. Nebyl to jen malý bratříček tety An-mei, ale i nevlastní bratři a sestry jeho ženy, sestřenice z druhého kolena a její manžel a strýc toho manžela. Všichni vzali s sebou své tchyně a děti, a dokonce i své vesnické přátele, kteří neměli to štěstí mít za oceánem příbuzné, s nimiž by se mohli vytažovat.

V podání mé matky teta An-mei před odjezdem do Číny plakala, protože myslela, kdoví jak neučiní svého bratra na komunistické poměry bohatým a šťastným. Ale když se vrátila, plakala, protože všichni jen natahovali ruce a ona jediná odjela s prázdnou.

Obavy mé matky se potvrdily. Nikdo ty mikiny, ty potřebné šaty nechtěl. Po M&M's se jen zaprášilo a byly tytam. A když byly kufry vybaleny, příbuzní se zeptali, co ještě Hsuovi přivezli.

Teta An-mei a strýc George byli otřeseni, nejenom kvůli dvěma tisícům dolarů za televizory a lednice, ale také kvůli ubytování na jednu noc pro šestadvacet lidí v hotelu *Výhled na jezero*, třem banketovým stolům v restauraci pro bohaté cizince, třem zvláštním darům pro každého příbuzného a nakonec kvůli půjčce pěti tisíc jüanů v tvrdé měně takzvanému sestřenčinu strýci, který si chtěl koupit motorku, ale později nadobro zmizel i s penězi. Když následujícího dne vyrazil vlak z Chang-čou, Hsuovi shledali, že je jejich dobrá vůle přišla na nějakých devět tisíc dolarů. O řadu měsíců později, po inspirující vánoční bohoslužbě v kostele První čínské baptistické církve, se teta An-mei pokusila vynahradiť si tu ztrátu tím, že řekla, že je rozhodně větší požehnání dávat než brát, s čímž matka souhlasila; její mnohaletá přítelkyně měla požehnání nejmíň na několik životů.

Když poslouchám, jak se teta Lin chlubí ctnostmi své rodiny v Číně, zjišťuji, že nedbá o to, jakou tetě An-mei působí bolest. Dělá to teta Lin schválně, nebo je to tím, že se matka kromě mně nikdy nikomu o ostudném chování hamizné rodiny tety An-mei nezminila?

„A co ty, Jing-mei, chodíš teď do školy?“ ptá se teta Lin.

„Jmenuje se June. Všichni užívají své americké jméno,“ opraví ji teta Ying.

„To je v pořádku,“ říkám a myslím to vážně. Pro Čiňany narozené v Americe jsou teď čínská jména vlastně v módě.

„Ale já už do školy nechodím,“ dodám. „To bylo před víc než deseti lety.“

Teta Lin zvedne obočí. „To jsem si to asi spletla s nějakou jinou dcerou,“ řekne, ale já okamžitě poznám, že lže. Víím, že jí matka nejspíš řekla, že se vracím na školu, abych dostudovala, protože před nějakou dobou, možná ani ne před půlrokem, jsme se zase hádaly, že jsem k ničemu, že jsem „nedouk“ a že bych tu školu měla dodělat.

A zase jsem odpovíděla matce to, co chtěla slyšet: „Máš pravdu. Budu o tom uvažovat.“

Vždy jsem měla za to, že v těchhle věcech mezi námi panuje tiché porozumění: že ona nemyslí vážně, že jsem k ničemu, a že já se naopak budu vážně snažit víc respektovat její názory. Ale jak dnes večer poslouchám tetu Lin, znovu mi to připomíná, že jsme si s matkou nikdy doopravdy nerozuměly. Vykládaly jsme si po svém, jak to ta druhá myslí: a já jsem většinou slyšela míně, než bylo řečeno, zatímco má matka slyšela víc. Nepochybně tetě Lin sdělila, že se vracím na školu, abych si udělala doktorát.

Teta Lin a moje matka byly nejlepší přítelkyně, a zároveň spolu celý život soupeřily prostřednictvím svých dětí. Byla jsem o měsíc starší než Waverly Jongová, úžasná dcera tety Lin. Od okamžiku našeho narození nám matky porovnávaly rýhy na pupících, naše pěkně tvarovaná ouška, jak rychle se nám hojí odřená kolena, naše husté a dlouhé vlasy, kolik bot jsme ošlapaly za jeden rok, a pak později, jak skvěle Waverly hraje šachy, kolik trofejí vyhrála minulý měsíc, v kolika novinách o ní psali, kolik měst navštívila.

Věděla jsem, že matka nerada poslouchá, jak teta Lin vykládá o Waverly, protože sama ji neměla čím ohromit. Napřed se ve mně snažila vypěstovat nějakého skrytého génia. Uklízela jednomu starému učiteli klavíru v penzi naproti přes chodbu, který mi na oplátku dával hodiny a dovozoval mi u něj hrát na klavír. Když jsem neuspěla jako koncertní klavíristka a nedotáhla jsem to ani na doprovod dětského kostelního sboru, nakonec prohlásila, že se vyvíjím se zpožděním, jako Einstein, o kterém si všichni mysleli, že je retardovaný, dokud neobjevil bombu.

Tohle kolo madžongu vyhraje teta Ying, a tak můžeme spočítat body a začít znovu.

„Už víte, že se Lena přestěhovala do Woodside?“ ptá se teta Ying se zjevnou pýchou a hledí na kameny, aniž by někoho jmenovitě oslovila. Spěšně potlačí úsměv a pokusí se o trochu skromnosti. „Samozřejmě to není nejlepší dům v okolí, ne dům za milion dolarů, to ještě ne. Ale je to dobrá

investice. Lepší než platit nájem. Lepší, než když se musíte před někým ponižovat, aby vás nevyštípali.“

A já vím, že Lena, dcera tety Ying, jí řekla o tom, jak mě vyhodili z bytu na Russian Hill. Přestože jsme s Lenou stále přítelkyně, přirozeně jsme si začaly dávat pozor, abychom jedna druhé neprozrazovaly příliš mnoho. Ale i to málo, co si povíme, se nám často vrátí zpátky v jiné podobě. Pořád stejná stará hra, všichni mluví v kruhu.

„Už je pozdě,“ poznamenám, když dohrajeme kolo. Zvedám se, ale teta Lin mě strká zpátky do židle.

„Jenom zůstaň sedět. Budeme si chvíli povídat, abychom tě znovu poznaly. Už je to dávno.“

Vím, že tohle je od klubových tet zdvořilé gesto – námitka, když se ve skutečnosti těší na to, že odejdu, stejně jako já. „Ne, já už opravdu musím,“ říkám s úlevou, že jsem si uvědomila, že se jen tak dělají.

„Ale ty musíš zůstat! Musíme ti něco důležitého vyřídit, něco od tvé matky,“ vyhrkne teta Ying trochu moc hlasitě. Ostatní se rozpačitě ošívají, jako by tohle nebyl zrovna ten pravý způsob, jak mi oznámit jakousi nedobrou zprávu.

Sednu si. Teta An-mei rychle vychází z místnosti a vrací se s mísou burských oříšků a tiše za sebou zavírá dveře. Všechny zmlknou, jako by nevěděly, kde začít.

Nakonec prolomí ticho teta Ying. „Tvoje matka měla před smrtí na srdci důležitou věc,“ říká zadrhávající se angličtinou. A pak začne mluvit čínsky, pevně, klidně.

„Tvoje matka byla velmi silná žena, dobrá matka. Velice tě milovala, víc než vlastní život. A tak pochopíš, proč taková matka nedokázala zapomenout na své ostatní dcery. Věděla, že žijí, a než zemřela, chtěla je v Číně vyhledat.“

Ty děti z Kuej-linu, pomyslím si. Já nebyla jedno z nich. Ty děti, které měla zavěšené ve smyčce přes rameno. Její druhé dcery. A zmocňuje se mě pocit, jako bych byla sama v Kuej-linu mezi bombami a viděla ty děti odložené na kraji silnice, rudé palečky vytažené z pusy, jak křičí, aby se k nim

někdo přihlásil. Někdo si je vzal. Jsou v bezpečí. A má matka mě teď opustila a vydala se pro ně do Číny. Stěží vnímám hlas tety Ying.

„Pátrala po nich celá léta, psala dopisy a odpovídala na ně,“ říká teta Ying. „A loni dostala adresu. Chystala se to už brzo říct tvému otci. Aj-ja, je to neštěstí. Čekala na to celý život.“

Teta An-mei ji vzrušeně přeruší: „A tak jsme s tvými tetami na tu adresu napsaly. Napsaly jsme, že jistá strana, tvá matka, se chce setkat s jistou druhou stranou. A ta strana nám odepsala. Jsou to tvé sestry, Jing-mei.“

Mé sestry, opakuji si a poprvé vyslovuji tahle dvě slova spolu.

Teta An-mei drží papír tenký jako list ubrousku. V dokonale rovných vertikálních řádcích vidím čínské znaky psané modrým plnicím perem. Jedno slovo je rozmazané. Slza? Beru dopis chvějícíma se rukama a napadá mě, jak chytré musí být mé sestry, když umí číst a psát čínsky.

Tety se na mě všechny usmívají, jako bych byla umírající, který se právě zázračně uzdravil. Teta Ying mi podává další obálku. Uvnitř je šek na jméno June Woová na dvanáct set dolarů. Nevěřím svým očím.

„Copak *mně* sestry posílají peníze?“ ptám se.

„Ne, ne,“ říká teta Lin svým předstíraně zoufalým hlasem. „Každý rok šetříme své výhry v madžongu na velkou hostinu v drahé restauraci. Většinou vyhrávala tvá matka, takže to jsou z větší části její peníze. Přidali jsme jen něco, abys mohla letět do Hongkongu a odtud jet vlakem do Šanghaje navštívit své sestry. Navíc všichni začínáme být trochu moc bohatí a tlustí.“ Na důkaz toho se plácá po břiše.

„Navštívit své sestry,“ opakuji tupě. Jímá mě hrůza, když se snažím představit, co mě čeká. A je mi trapně z té lži o každoročním banketu, kterou tety zastírají svou štedrost. Rozplakalo mě to, vzlykám a směju se zároveň, když vidím tu loajalitu vůči mé matce, které nerozumím.

„Musíš navštívit své sestry a povědět jim o smrti své matky,“ prohlásí teta Ying. „Ale nejdůležitější je, abys jim vyprávěla o jejím životě. Musí poznat tu matku, kterou nepoznaly.“

„Navštívit své sestry, vyprávět jim o své matce,“ přikyvu-
ji. „Co jim řeknu? Co jim můžu říct o své matce? Nic o ní
nevím. Byla to má matka.“

Tety na mě hledí, jako bych se jim pomátla před očima.

„Copak ty neznáš vlastní matku?“ volá teta An-mei nevě-
řičně. „Jak můžeš něco takového říct? Máš matku ve svých
kostech!“

„Řekneš jim o vaší rodině tady. Jak se tvé matce začalo
dařit,“ navrhuje teta Lin.

„Řekneš jim o tom, co ti vyprávěla, o tom, co tě učila,
co víš o jejích myšlenkách, které sis osvojila,“ připojuje teta
Ying. „Tvá matka byla velmi chytrá.“

„Řekneš jim, řekneš jim,“ zní jako refrén, jak se každá
teta horečně snaží vzpomenout si, co bych tak měla vyřídit.

„Jak byla laskavá.“

„Jak byla chytrá.“

„Jak ctěla rodinné hodnoty.“

„O jejích nadějích, o věcech, které považovala za důle-
žité.“

„O vynikajících jídlech, která vařila.“

„Jen si to představte, dcera, která nezná svou matku!“

A pak mi to došlo. Jsou vyděšené. Vidí ve mně své vlastní
dcery, stejně nevědomé, stejně lhostejné ke všem pravdám
a nadějím, které si s sebou přivezly do Ameriky. Vidí dcery,
jež ztrácejí trpělivost, když s nimi matky mluví čínsky, jež je
považují za hloupé, když jim něco vysvětlují lámanou ang-
ličtinou. Vidí, že pro jejich dcery radost a štěstí neznamená-
jí totéž, že pro jejich zabedněné americké palice čínské slo-
vo *radost štěstí* není slovem, prostě neexistuje. Vidí dcery, jež
budou přivádět na svět vnoučata narozená bez oné spojnice
stejných nadějí předávaných z generace na generaci.

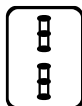
„Všechno jim to řeknu,“ slibuji prostě, a tety na mě hledí s pochybovačným výrazem. „Na všechno o ní si vzpomenu a řeknu jim to,“ dodám odhodlaněji. A postupně se jedna po druhé začínají usmívat a hladí mi ruku. Vypadají pořád neklidně, jako kdyby něco nebylo v pořádku. Ale zároveň také vypadají, jako by doufaly, že to, co říkám, se vyplní. Co ještě by si mohly přát? Co víc jim mohu slíbit?

Znovu se pouštějí do měkkých vařených burských oříšků a povídají si mezi sebou. Jsou zase mladé, sní o starých zlatých časech, které minuly, a těch, které přijdou. O bratrovi z Ning-po, který vrátí devět tisíc dolarů i s úroky. O nejmladším synovi, jehož opravná stereo souprava a televizorů tak vzkvétá, že posílá přebytky do Číny. O dceři, jejíž děti plavou jako ryby v přepychovém bazénu ve Woodside. Samé dobré zprávy. Ty nejlepší. Poštětilo se jim.

A já sedím na místě své matky u madžongového stolku, na východě, odkud se všechno počíná.

An-mei Hsuová

Jizva



Když jsem byla malá holka v Číně, babička mi řekla, že má matka je duch. To neznamenal, že by má matka byla mrtvá. Tenkrát bylo duchem všechno, o čem bylo zakázáno mluvit. Takže jsem věděla, že pcho-pcho má nějaký důvod, proč si přeje, abych na matku zapomněla, a tak jsem si o ní nic nezapamatovala. Život, který jsem znala, začínal ve velkém domě v Ning-po s chladnými chodbami a vysokými schodišti. Byl to rodinný dům mého strýce a tety, kde jsem žila s pcho-pcho a svým malým bratříčkem.

Zato jsem často vyslechla příběhy o duchu, jenž se pokusil unést děti, zvláště tvrdohlavé malé holčičky, které neposlouchaly. Mnohokrát pcho-pcho řekla nahlas všem, kteří byli v doslechu, že jsme s bratrem vypadli ze střev hloupé husy, dvě vejce, jež nikdo nechtěl, jež nestála ani za to, aby je někdo rozklepl do rýžové kaše. Říkala to proto, aby nás neukradli duchové. Takže vidíte, že pro pcho-pcho jsme měli velkou cenu.

Po celý život mě pcho-pcho děsila. Bylo to ještě horší, když onemocněla. To bylo v roce 1923 a mně bylo devět. Pcho-pcho se nadmula jako přezralá tykev, tak moc, že jí tělo změklo a vydávalo hnilobný zápach. Volávala mě k sobě do pokoje, kde to strašně smrdělo, a vyprávěla mi. „An-mej,“ oslovovala mě mým školním jménem. „Dobře poslouchej.“ Povídala mi příběhy, kterým jsem nerozuměla.

Jeden byl o nenasytném děvčeti, jemuž pořád víc a víc rostlo břicho. To děvče se otrávil, když odmítlo prozradit, s kým čeká dítě. Když jí mniši rozřízli tělo, našli uvnitř velký bílý zimní meloun.

„Jsi-li nenasytná, to, co máš v sobě, bude pořád probouzet tvůj hlad,“ uzavřela pcho-pcho.

Jindy mi vyprávěla o děvčeti, které odmítlo poslouchat starší. Jednou tahle zlá holka vrtěla tak energicky hlavou, že jí z ucha vypadla bílá kulička a celý její mozek se vyžil ven jako čistý kuřecí vývar.

„Myšlenky se ti honí hlavou jedna přes druhou tak, že všechno ostatní musí ven,“ objasnila mi pcho-pcho.

Ještě než pcho-pcho onemocněla tak, že už nemohla mluvit, přitáhla si mě k sobě a pověděla mi o mé matce: „Nikdy neříkej její jméno. Vyslovit její jméno je jako plivnout na hrob tvého otce.“

Jediný otec, kterého jsem znala, byl velký obraz, který visel v hlavní hale. Byl to velký neusměvavý muž, nešťastný, že visí tak nehnutě na zdi. Jeho neklidné oči mě pronásledovaly po celém domě. Dokonce i ve svém pokoji na konci chodby jsem cítila, že se otec dívá. Pcho-pcho říkala, že mě pozoruje, jestli neprojevuji nějaké známky neúcty. A tak někdy, když jsem házela kamínky po ostatních dětech ve škole nebo jsem z nedbalosti ztratila knihu, rychle jsem kolem otce přešla s nevinným výrazem a schovala se v koutě ve svém pokoji, kde mi nemohl vidět do obličeje.

Cítila jsem, že náš dům je strašně nešťastný, ale mému bratrovi to nejspíš tak nepřípadalo. Jezdil po dvoře na kole a honil kuřata a jiné děti a smál se těm, které nejvíc vrískaly. A když strýc s tetou odjeli na návštěvu k přátelům na venkov, skákal po jejich nejlepších pohovkách uvnitř ztichlého domu.

Ale ani štěstí mého bratra netrvalo věčně. Jednoho horkého letního dne, kdy pcho-pcho byla už dost nemocná, jsme stáli venku a dívali se na venkovský pohřební průvod,

který procházel kolem našeho dvora. V okamžiku, kdy měl naše vrata, se těžký zarámovaný portrét zemřelého vyvrátil ze stojanu a upadl do prachu na zem. Jedna stará dáma vykřikla a omdlela. Bratr se zasmál a teta mu vrazila facku.

Teta, kterou děti hrozně rozčilovaly, ho osočila, že nemá šou, žádnou úctu k předkům nebo rodině, zrovna jako naše matka. Tetin jazyk byl jako nůžky hladově se zakusující do hedvábné látky. Takže když se na ni bratr mrzutě zatvářil, prohlásila, že naše matka byla tak zbrklá, že prchla na sever ve velkém spěchu, aniž si vzala nábytek, který dostala jako věno při sňatku s naším otcem, či deset párů stříbrných hůlek, a aniž by vzdala úctu hrobu našeho otce a svých předků. Když bratr obvinil tetu z toho, že matku vyštvala z domu, teta vzkřikla, že naše matka si vzala muže jménem Wu Čching, který už měl ženu, dvě konkubíny a jiné zlobivé děti.

A když bratr zvolal, že teta plácá jako kuře bez hlavy, srazila ho na vrata a plivla mu do obličeje.

„Užíváš proti mně silná slova, ale nejsi nic,“ prohlásila teta. „Jsi synem matky, která měla tak málo úcty, že se stala *ni*, zrádcem předků. Je tak strašně nízko v porovnání s ostatními, že i ďábel se musí sklonit, aby ji viděl.“

Tehdy jsem začala chápat povídky, jimiž mě krmila pcho-pcho, ponaučení, která jsem si měla vzít ze své matky. „Když ztratíš čest, An-mej,“ říkala pcho-pcho často, „je to jako bys hodila náhrdelník do studny. Jediný způsob, jak ho dostat zpátky, je vrhnout se za ním.“

Už jsem si dokázala představit svou matku, lehkomyšlnou ženu, která se smála a potřásala hlavou, hůlkami si nabírala další a další kousky sladkého ovoce, šťastná, že se zbaví pcho-pcho, svého nešťastného manžela na zdi a dvou neposlušných dětí. Cítila jsem, že máme smůlu, že je naší matkou a že nás opustila. Na tyhle věci jsem myslela, když jsem se schovávala v koutku ve svém pokoji, kde na mě otec nemohl vidět.

* * *

Seděla jsem nahoře na schodech, když přijela. Věděla jsem, že je to má matka, ačkoli jsem si ji nikde v paměti nedokázala vybavit. Zastavila se hned ve dveřích, takže měla místo obličeje jen temný stín. Byla mnohem vyšší než teta, skoro tak vysoká jako strýc. Taky vypadala zvláště, jako misio-nářské paničky u nás ve škole, které byly v těch svých příliš vysokých botách, cizích šatech a krátkých vlasech povýšené a panovačné.

Teta od ní chvatně odvrátila pohled a neoslovila ji jménem ani jí nenabídla čaj. Stará služka se s výrazem nelibosti rychle vytratila. Snažila jsem se zachovat klid, ale srdce mi tlouklo jako cvrčci deroucí se ven z klece. Matka to musela zaslechnout, protože pohlédla vzhůru. A jak zvedla hlavu, spatřila jsem svůj vlastní obličej. Doširoka rozevřené oči, které vidí příliš mnoho.

V pokoji u pcho-pcho, když matka zamířila k její posteli, teta zaprotestovala: „Teď už je pozdě.“ Ale matka se nedala odbýt.

„Vrať se, zůstaň tady,“ mumlala matka k pcho-pcho. „*Nü-er* je tady. Tvá dcera se vrátila.“ Pcho-pcho měla oči otevřené, ale její mysl už ustavičně bloudila a nedokázala se zastavit, aby cokoli postřehla. Kdyby měla pcho-pcho jasno v hlavě, zvedla by obě ruce a vyhnala by matku z pokoje ven.

Sledovala jsem matku, kterou jsem viděla prvně v životě, hezkou ženu s mléčnou pletí a oválným obličejem, ne moc kulatým jako teta ani špičatým jako pcho-pcho. Viděla jsem, že má dlouhý bílý krk, zrovna jako ta husa, co mě snesla. Že se vznáší vzduchem jako duch, když namáčí studené obklaty, které přikládá pcho-pcho na napuchlou tvář. Jak hleděla pcho-pcho do očí, vyrážela tiché znepokojené vzdechy. Pozorně jsem ji sledovala, ale její hlas mě mátl, známý zvuk ze zapomenutého snu.

Když jsem se později toho odpoledne vrátila do svého pokoje, byla tam, vysoká postava. A protože jsem si vzpomněla, že mi pcho-pcho říkala, ať ji neoslovuji jménem, stála jsem

tam a mlčela. Vzala mě za ruku a dovedla mě ke gauči. A pak si ke mně přisedla, jako bychom to tak dělaly každý den.

Rozvázala mi copy a dlouhými rozmáchlými tahy mi kartáčovala vlasy.

„An-mej, byla jsi hodná dcera?“ zeptala se a potutelně se přitom usmívala.

Vrhla jsem na ni svůj nevinný pohled, ale v duchu jsem se třásla. Byla jsem děvčetem, jež nosilo v břiše bezbarvý zimní meloun.

„An-mej, ty víš, kdo jsem,“ pokračovala nepatrně vyčítavým hlasem. Tentokrát jsem se nepodívala ze strachu, že mi praskne hlava a z uší mi vyhřezne mozek.

Přestala mě česat. A potom jsem cítila, jak mi svými dlouhými jemnými prsty hladí a hmatá pod bradou, hledajíc místo, kde jsem měla na krku hladkou jizvu. Jak mi to místo hladila, celá jsem strnula. Jako by mi do kůže vtírala zpátky paměť. A pak se jí ruka svezla a ona se rozplakala a ovinula si ruce kolem krku. Plakala kvílivým hlasem, který byl strašně smutný. A já si vzpomněla na sen s hlasem své matky.

Byly mi čtyři. Bradu jsem měla přesně nad jídelním stolem a viděla jsem, jak můj malý bratříček sedí pcho-pcho na klíně a vztekle brečí. Slyšela jsem hlasy, jak chválí vařící tmavou polévku, přinesenou na stůl, hlasy, které zdvořile pobízely: „*Čching! Čching!*“ – Prosím! Prosím!

A pak se rozhostilo ticho. Strýc povstal. Všichni se otočili ke dveřím, kde stála vysoká žena. Byla jsem jediná, kdo promluvil.

„Mamí,“ vykřikla jsem a vyskočila ze židle, ale teta mi dala políček a usadila mě zpátky na místo. Teď vstávali a křičeli všichni a já slyšela, jak matka volá: „An-mej! An-mej!“ Ve všeobecném rámusu vynikl ostrý hlas pcho-pcho.

„Co je to za ducha? To není vážená vdova. To je pouhá třetí konkubína. Jestli si dceru odvedeš, bude jako ty. Ztratíš čest. Nikdy nebude moct zvednout hlavu.“

Matka na mě však stále volala, abych šla k ní. Vybauuji si teď její hlas velmi dobře. An-mej! An-mej! Vidím matčin obličej přes stůl. Stál mezi námi hrnec s polévkou na těžkém kovovém podstavci – trochu se kymácel. A pak se ozval výkřik a ta temná vroucí polévka se převrhla a polila mi krk. Jako by se na mě vylila zlost všech přítomných.

Byla to tak strašná bolest, že si ji malé dítě nemůže pamatovat. Ale stále je zapsána v paměti mé kůže. Křičela jsem nahlas jenom krátce, protože mi brzy začalo otékat hrdlo uvnitř i kolem krku a začala jsem se dusit.

Nemohla jsem mluvit, protože jsem sotva lapala po dechu. Nic jsem neviděla pro slzy, které se mi valily z očí, aby smyly bolest. Ale slyšela jsem plačící hlas své matky. Pcho-pcho a teta se rozkřikovaly. A pak se matčin hlas ztratil.

Později toho večera ke mně dolehl hlas pcho-pcho.

„An-mej, dobře poslouvej.“ V hlase jí zněl stejný hubující tón, který užívala, když jsem běhala nahoru a dolů po chodbě. „An-mej, připravili jsme ti pohřební šaty a boty. Jsou z bílé bavlny.“

Vyděšeně jsem poslouchala.

„An-mej,“ mumlala, tentokrát něžněji. „Tvé pohřební šaty jsou hrozně obyčejné. Nejsou zdobené, protože jsi pořád jenom dítě. Jestli umřeš, tvůj život bude krátký a zůstaneš své rodině stále něco dlužná. Budeš mít docela malý pohřeb. Budeme za tebe držet smutek jenom krátce.“

A pak pcho-pcho řekla něco, co bylo horší než spálení na krku.

„I tvoje matka už vyplakala všechny slzy a odešla. Jestli se brzy neuzdravíš, zapomene na tebe.“

Pcho-pcho byla velmi chytrá. Hnala jsem se zpátky z onoho světa, abych našla matku.

Plakala jsem každou noc tak, že mě pálily oči i krk. Pcho-pcho seděla vedle mě u postele. Polévala mi krk studenou vodou kalíškem z půlky velkého grapefruitu. Lila a lila, dokud jsem nezačala pravidelně dýchat a neusnula jsem. Ráno

mi svými ostrými nehty jako pinzetou sloupávala mrtvou tkáň.

Za dva roky jizva vybledla a leskla se a na matku jsem zapomněla. Takhle to s jizvami chodí. Jizva se sama zatáhne, aby ochránila to, co tak strašně bolí. A jakmile se zatáhne, člověk už nevidí, co je pod ní, z čeho ta bolest vznikla.

Zbožňovala jsem matku ze svého snu. Ale žena, která stála u postele pcho-pcho, nebyla tou matkou, jak jsem si ji pamatovala. A přesto jsem si tuhle matku také zamilovala. Ne protože by ke mně přišla a prosila o odpuštění. To neudělala. Nemusela mi vysvětlovat, že ji pcho-pcho vyhnala z domu, když jsem umírala. To jsem věděla. Nemusela mi říkat, že se provdala za Wu Čchinga, aby vyměnila jedno neštěstí za druhé. I tohle jsem věděla.

Řeknu vám, jak jsem si zamilovala svou matku. Jak jsem v ní uviděla svou pravou podstatu. To, co jsem měla pod kůží. Ve svých kostech.

Bylo pozdě v noci, když jsem vstoupila do pokoje k pcho-pcho. Teta řekla, že pcho-pcho umírá a že musím vyjádřit svoji účast. Oblékla jsem si čisté šaty a postavila se mezi tetu a strýce v nohách postele. Trochu jsem popotahovala, ne moc nahlas.

Na druhé straně pokoje jsem spatřila matku. Tichou a smutnou. Vařila polévku a házela do vařícího hrnce bylinky a léky. A pak jsem zahlédla, jak si vyhrnula rukáv a vytáhla ostrý nůž. Přiložila ho k nejjemnějšímu místu na předloktí. Snažila jsem se zavřít oči, ale nemohla jsem.

Matka si z paže vyřízla kousek masa. Slzy se jí řinuly po tváři a na zem kapala krev.

Vzala ten kousek masa a hodila ho do polévky. Čarovala podle starobylé tradice, aby se naposledy pokusila vyléčit svoji matku. Otevřela pcho-pcho ústa, která pcho-pcho pevně svírala ze strachu, aby jí duše nevyletěla ven. Nakrmila ji tou polévkou, ale té noci pcho-pcho odešla i se svou nemocí.

Ačkoli jsem byla mladá, viděla jsem bolest těla a cenu té bolesti.

Takhle ctí dcera svou matku. Je to *šou* tak hluboká, že ji má v kostech. Bolest těla neznamená nic. Na bolest musí člověk zapomenout. Protože někdy je to jediný způsob, jak si vzpomenout na to, co má v kostech. Musí si sloupat kůži, a kůži své matky, a její matky před ní. Až nezbude nic. Ani jizva, ani kůže, ani tělo.

Lindo Jongová

Červená svíce



Jednou jsem obětovala život, abych dodržela slib daný mými rodiči. Pro vás to nic neznamená, protože vaše sliby nemají žádnou váhu. Dcera může slíbit, že přijde na večeři, ale když jí rozbolí hlava, když je dopravní zácpa, když se chce dívat na oblíbený seriál v televizi, její slib přestává platit.

Dívala jsem se na stejný film, když jsi nepřišla. Americký voják slibuje, že se vrátí a s tou dívkou se ožení. Ona pláče, pohnutá opravdovým citem, a on říká: „Slibuji ti to! Slibuji ti to! Miláčku, drahoušku, mé slovo má cenu zlata.“ Pak ji povalí do postele. Ale už se nevrátí. Jeho zlato je jako to tvé, jenom čtrnáctikarátové.

Pro Číňany není čtrnáct karátů pravé zlato. Sáhni na mé náramky. Musejí být dvacetičtyřkarátové, ryzí uvnitř i na povrchu.

Už je moc pozdě na to tě měnit, ale říkám to proto, že mám starost o tvé dítě. Bojím se, že jednou řekne: „Dík, babi, za ten zlatý náramek. Nikdy na tebe nezapomenu.“ Ale později jí to vypadne z hlavy. Zapomene, že vůbec měla nějakou babičku.

V tom stejném válečném filmu se americký voják vrátí domů, padne na kolena před jinou dívkou a požádá ji o ruku. Dívka neví, kam s očima, plachá, jako by o tom nikdy dřív

neuvažovala. A vtom sklopí zrak a náhle si uvědomí, že ho miluje, tak moc, že se málem rozpláče. „Ano,“ řekne nakonec a pak jsou svoji až do smrti.

Se mnou to bylo jinak. Místo toho k nám přišla vesnická dohazovačka, když mi byly teprve dva roky. Ne, nikdo mi to nevyprávěl, všechno si to pamatuji. Bylo léto, venku bylo strašné horko a prach, a já slyšela cvrkot cikád ze dvora. Seděli jsme pod stromy někde u nás v sadu. Služebnictvo a mí bratři trhali vysoko nade mnou hrušky. Já si hověla v horké, lepkavé náruči své matky. Mávala jsem ručičkama, protože přede mnou poletoval ptáček s chocholkou a barevnými papírovými křídly. A pak ptáček odlétl a přede mnou stály dvě dámy. Pamatuji se na ně, protože jedna z nich vydávala slabé chrčivé zvuky. Když jsem byla starší, dozvěděla jsem se, že to je pekingský přízvuk, který lidi z Tchaj-juanu tahá dost za uši.

Obě dámy mi mlčky zkoumaly obličej. Dáma s tím podivným přízvukem byla namalovaná a líčidla se jí rozpouštěla. Ta druhá měla tvář suchou jako starý kmen stromu. Pohlédla nejprve na mě a pak na nalíčenou dámu.

Teď samozřejmě vím, že ta vrásčitá žena byla stará vesnická dohazovačka, a ta druhá Chuang tchaj-tchaj, matka chlapce, kterého budu donucena si vzít. Ne, není to pravda, když někteří Číňané tvrdí, že narozené holčičky nemají žádnou cenu. Přejde na to, o jakou holčičku jde. V mém případě lidé viděli mou cenu. Vypadala jsem a voněla jako sladký bochánek dobré čisté barvy.

Dohazovačka se nade mnou rozplývala: „Pozemský kůň pro pozemskou ovci. To je pro manželství nejlepší spojení.“ Poplácala mě po paži a já její ruku odstrčila. Chuang tchaj-tchaj zašeptala svým chrčivým hlasem, že mám možná neobvykle špatnou *pchi-čchi*, zlostnou povahu. Ale dohazovačka se jen zasmála a poznamenala: „Ale ne, ne. Ona je silný tahoun. Vyrostete z ní pilná dívka, která vám v pozdním věku dobře poslouží.“

A tehdy se na mě Chuang tchaj-tchaj zachmuřeně zahleděla, jako by mohla proniknout do mých myšlenek a vyčíst mé budoucí úmysly. Na její pohled nikdy nezapomenu. Oči se jí doširoka rozevřely, jak pečlivě zkoumala můj obličej, a pak se usmála. Uviděla jsem jeden velký zlatý zub, zářící na mě jako oslepující slunce, a pak se doširoka odhalily zbylé zuby, jako by mě chtěla pozřít na jedno polknutí.

Tak takhle jsem byla zasnoubena se synem Chuang tchaj-tchaj, který, jak jsem posléze zjistila, byl pouhé miminko, o rok mladší než já. Jmenoval se Tchien-jü – *tchien* jako „nebesa“, protože byl tak důležitý, a *jü* jako „výškrabek“, protože když se narodil, jeho otec byl velmi nemocný a rodina myslela, že nejspíš umře. Tchien-jü se měl stát zosobněním ducha svého otce. Ale jeho otec zůstal naživu a babička dostala strach, aby duchové neobrátili svou pozornost na malého chlapečka a nevzali ho místo otce. A tak na něho starostlivě dozírali, činili za něj všechna rozhodnutí a strašně ho rozmazlovali.

Ale i kdybych věděla, že dostanu tak špatného manžela, neměla jsem na vybranou, tenkrát ani potom. Tak byly rodiny na venkově zaostalé. Nesmyslných staromódních obyčejů jsme se vždycky vzdávali až jako poslední. V jiných městech si už muž mohl vybrat vlastní manželku, samozřejmě se souhlasem svých rodičů. Ale my byli od nových myšlenek tohoto druhu zcela odříznuti. Nikdy jsme se nedozvěděli, když někoho v jiném městě napadlo něco lepšího, to leda jen pokud šlo o něco horšího. Vyslechli jsme příběhy o synech, kteří se natolik nechali ovlivnit špatnými manželkami, že své staré, hořekující rodiče vyhodili na ulici. A tak si matky v Tchaj-jüanu nadále vybíraly své snachy, takové, které budou dobře vychovávat syny, starat se o staré příbuzné a věrně zametat rodinné pohřebiště dlouho poté, co se staré paní odeberou na věčnost.

Protože jsem byla zaslíbena jako žena synovi Chuangů, začala se ke mně má vlastní rodina chovat, jako bych patřila jinam. Matka říkala, kdykoli jsem příliš dlouho nahýbala

misku s rýží k sobě: „To se podívejme, kolik toho sní dcera Chuang tchaj-tchaj.“

Matka se mnou tak nejednala proto, že by mě neměla ráda. Kousala se přitom do jazyka, aby nezatoužila po něčem, co už jí nepatřilo.

Byla jsem ve skutečnosti dost poslušné dítě, ale někdy jsem mívala ve tváři protivný výraz – to když mi bylo horko nebo jsem byla unavená anebo velmi nemocná. Tehdy matka říkala: „To je ale ošklivá tvář. To tě Chuangovi nebudou chtít a celá naše rodina bude zneuctěna.“ A já se usedavě rozplakala, aby mi tvář zošklivěla ještě víc.

„Nic naplat,“ krčila rameny matka. „Uzavřeli jsme smlouvu. A tu nelze porušit.“ A já plakala ještě usedavěji.

Se svým budoucím manželem jsem se setkala až v osmi či devíti letech. Jediný svět, jež jsem znala, bylo naše rodinné sídlo ve vesnici za Tchaj-jüanem. Má rodina žila ve skromném jednopatrovém domě s menším domkem na téže pozemku, který tvořily vlastně jen dvě přilehlé místnosti pro našeho kuchaře a sluhu s jejich rodinami. Náš dům stál na malém kopci. Říkali jsme mu *Tři schody do nebe*, ale byly to pouze vrstvy upěchovaného bahna smývaného po staletí řekou Fen. Řeka tekla kolem východní zdi našeho dvora a otec o ní tvrdil, že polyká malé děti. Prohlásil, že jednou pozřela celé město Tchaj-jüan. V létě měla řeka hnědou barvu. V zimě byla modrozelená v úzkých korytech, kde se voda prudce valila, a na širších místech zamrzala na kost a zbělela mrazem.

Vzpomínám na jeden Nový rok, kdy se má rodina vypravila k řece a nalovila spoustu ryb – obřích kluzkých tvorů, vysekaných ze svého spánku v zamrzlém vodním loži – tak čerstvých, že sebou házely i potom, co byly vykuchány a vhozeny do rozpálené pánve.

Bylo to toho roku, kdy jsem prvně uviděla svého manžela jako malého chlapce. Když vybuchly rachejtle, hlasitě vykřikl – jé! – s pusou dokořán, ačkoli už byl docela velký.

Později jsem ho vídala při obřadech červeného vejce, kdy se jednoměsíčním chlapečkům dávala opravdová jména. Sedával babičce na klíně a málem ji svou vahou zasedl. A odmítal si vzít cokoli, co mu bylo nabídnuto, ohrnuje vždy nos tak, jako by mu nabízeli zkysanou okurku, a nikoli sladký koláček.

Takže jsem nezahořela ke svému manželu okamžitou láskou tak, jak to dneska vidíš v televizi. Považovala jsem toho chlapce spíš za jakéhosi nezvedeného bratrance. Naučila jsem se být zdvořilá k Chuangovým a zvlášť k Chuang tchaj-tchaj. Matka mě k ní postrkovala a pobízela mě: „Co řekneš mamince?“ A já byla zmatená a nevěděla jsem, kterou matku myslí. A tak jsem se ohlédla na svou pravou matku, omluvila se: „Promiň, mami,“ a pak jsem se otočila k Chuang tchaj-tchaj a podala jí nějaký pamlsek se slovy: „To je pro tebe, maminko.“

Pamatuji se, že jednou to byl *siao-mej*, knedlíček, který jsem měla strašně ráda. Matka Chuang tchaj-tchaj řekla, že jsem ten knedlíček udělala zvlášť pro ni, ačkoli jsem do něj ve skutečnosti jenom šťouchla prstem, když kuchař knedlík plný páry nabral na talířek.

Můj život se od základu změnil, když mi bylo dvanáct, toho léta, co přišly silné deště. Řeka Fen, jež vedla prostředkem našich polí, se rozvodnila. Zničila všechnu pšenici, kterou má rodina toho roku zasadila, a znehodnotila půdu na dlouhá léta dopředu. Dokonce i náš dům na malém kopci se nedal obývat. Když jsme sešli dolů z prvního patra, uviděli jsme, že podlaha a nábytek jsou pokryty mazlavým bahnem. Po dvoře se válely stromy vyrvané z kořenů, kusy rozbořených zdí a mrtvá kuřata. A my v těch sutinách byli strašně chudí.

Tenkrát se nedalo jít do pojišťovny a říct: Byla mi způsobena taková a taková škoda, zaplaťte mi milion dolarů. V té době měl člověk prostě smůlu, když vyčerpal své vlastní prostředky. Otec prohlásil, že nemáme na vybranou a budeme

se muset přestěhovat s celou rodinou do Wu-si, na jih blízko Šanghaje, kde měl matčin bratr malý mlýn. Otec oznámil, že se tam celá rodina až na mě okamžitě přestěhuje. Bylo mi dvanáct, byla jsem dost stará na to, abych se mohla odloučit od své rodiny a žít s Chuangovými.

Silnice byly tak blátivé a plné obrovských děr, že žádný povoz nebyl ochoten zajet k našemu domu. Všechn tenký nábytek a lůžkoviny tam musely zůstat a byly přislíbeny Chuangovým jako mé věno. V tomhle byla má rodina velice praktická. Takové věno je víc než dostatečné, mínil otec. Ale nedokázal zabránit matce, aby mi nedala svůj *čang*, přívěsek s vybroušeným rudým jadeitem. Když mi ho zapínala kolem krku, tvářila se strašně vážně, takže jsem pochopila, že je velmi smutná. „Poslouchej svou rodinu,“ nabádala mě. „Tvař se šťastně, až k nim přijdeš. Vlastně máš velké štěstí.“

Dům rodiny Chuangů stál také u řeky. Zatímco náš dům byl zatopen, jejich zůstal netknutý. Bylo to proto, že stál výše v údolí. A já si poprvé uvědomila, že Chuangovi měli daleko lepší postavení než má rodina. Dívali se na nás svrchu, takže jsem pochopila, proč mají Chuang tchaj-tchaj a Tchien-jü tak dlouhý nos.

Když jsem prošla Chuangovic obloukovou branou z kamene a dřeva, uviděla jsem velký dvůr s třemi či čtyřmi řadami malých nízkých baráček. Některé byly na skladování zásob, jiné pro služebnictvo a jejich rodiny. Za těmito skromnými staveními stála hlavní budova.

Šla jsem blíž a zírала na dům, který se měl stát mým domovem až do konce života. Patřil rodině po řadu generací. Nebyl nijak zvlášť starý ani pozoruhodný, ale bylo vidět, že rostl spolu s rodinou. Měl čtyři podlaží, každé pro jednu generaci: praprarodiče, prarodiče, rodiče a děti. Dům působil neuspořádaně. Byl chvatně vybudován a pak se k němu přistavovaly místnosti a patra a křídla a ozdoby ve všemožném

stylu, odrážející příliš mnoho názorů. Přízemí bylo postaveno z říčních balvanů spojených hlínou prokládanou slámou. První a druhé patro bylo z hladkých cihel s balustrádou, aby vypadalo jako palácová věž. A poslední patro bylo z šedých dřevěných desek zakončených střechou z červených tašek. Aby byla domu dodána vážnost, před hlavním vchodem stály dva kulaté sloupy podpírající verandu. Ty sloupy byly natřeny načerveno stejně jako dřevěné okenice. Někdo, nejspíš Chuang tchaj-tchaj, nechal po stranách střechy namalovat imperiální dračí hlavy.

Uvnitř se dům snažil vytvořit jiný dojem. Jediná opravdu hezká místnost byl salon v přízemí, ve kterém Chuangovi přijímali hosty. V salonu byly červeně lakované dřevěné stoly a židle, jemné polštáře se jménem rodiny Chuangů, vyšíтым ve starobylém stylu, a řada vzácných předmětů, které mu dodávaly vzezření blahobytu a staré slávy. Zbytek domu byl obyčejný a nepohodlný a plný hluku ze stížností dvaceti příbuzných. Jako by se s každou generací dům uvnitř zmenšil, přeplnil se. Každá místnost byla přepažena napůl, aby z ní vznikly dvě.

Když jsem dorazila, žádná velká oslava se nekonala. Chuang tchaj-tchaj nevyvěsila rudé transparenty, které by mě vítaly v přepychovém salonu v přízemí. Tchien-jü mi nepřišel v ústrety. Místo toho mě Chuang tchaj-tchaj nahnal po schodech nahoru do prvního patra do kuchyně, kam obvykle děti z rodiny nechodily. Byl to prostor pro kuchaře a sluhy. To abych znala své místo.

Onoho prvního dne jsem si ve svých nejlepších prošívaných šatech stoupla k nízkému dřevěnému stolu a začala krájet zeleninu. Ruce se mi přes veškerou snahu třásly. Stýskalo se mi po mé rodině a svíral se mi žaludek, protože jsem věděla, že jsem konečně tam, kam mě můj život měl zavést. Ale byla jsem rovněž rozhodnuta ctít slovo svých rodičů, aby Chuang tchaj-tchaj nemohla nikdy obvinít mou matku ze ztráty cti. Toho se od naší rodiny nedočká.

Jak jsem o tom přemýšlela, uviděla jsem starou služku sehnutou nad tůmž nízkým stolem, jak kuchá rybu a po očku mě pozoruje. Plakala jsem a bála se, aby to na mě neřekla Chuang tchaj-tchaj. A tak jsem se zeširoka usmála a zvolala: „To mám ale štěstí. Tady budu mít skvělý život.“ A bez rozmyslu jsem jí zřejmě máchla nožem příliš blízko nosu, protože se na mě zlostně rozkřičela: „*Šen-me pen-te žen!*“ – Ty jsi ale pitomá! A já hned pochopila, že je to varování, protože když jsem vykřikovala o svém štěstí, málem jsem oklamala samu sebe, že by se mohlo vyplnit.

Tchien-jüa jsem uviděla večer u večeře. Byla jsem stále ještě o pár palců vyšší, ale on se choval jako velký vojenský diktátor. Pochopila jsem, jaký manžel z něj bude, protože si dal zvlášť záležet na tom, aby mě rozplakal. Stěžoval si, že polévka není dost horká, a pak jakoby náhodou převrhl mísu. Počkal, dokud jsem nezasedla k jídlu, a pak se dožadoval další misky rýže. Zeptal se, proč se tak nepříjemně tvářím, když se na něj dívám.

Během několika příštích let Chuang tchaj-tchaj nařídila ostatnímu služebnictvu, aby mě naučili šít polštáře s ostrými rohy a vyšívat jméno mé budoucí rodiny. Jak by mohla žena vést dobře domácnost svého manžela, pokud si v životě nezašpiní ruce, říkávala mi Chuang tchaj-tchaj, když mě pověřovala nějakým novým úkolem. Nemyslím, že si Chuang tchaj-tchaj sama kdy zašpinila ruce, ale přikazovat a kritizovat uměla výborně.

„Ať se naučí pořádně propírat rýži, aby z ní tekla jen čistá voda. Její manžel nemůže jíst blátivou rýží,“ říkala kuchářce.

Jindy poručila služce, aby mi ukázala, jak umývat nočník. „Ať do něj strčí nos, aby se přesvědčila, že je čistý.“ Takhle jsem se naučila být poslušnou ženou. Naučila jsem se vařit tak dobře, že jsem cítila, jestli je masová nádivka přesolená, ještě než jsem ji ochutnala. Vyšívala jsem tak malými stehy, že vyšívka vypadala jako namalovaná. A dokonce i Chuang

tchaj-tchaj si stěžovala jen tak naoko, že sotva odhodí špinavou blůzu na zem, už je zase vypraná a má ji na sobě, takže musí denně nosit pořád stejné oblečení.

Po určité době mi to přestalo připadat zlé, skutečně. Po určité době mě všechno tak bolelo, že mi to bylo jedno. Z čeho jsem mohla mít větší radost, než když jsem viděla, jak všichni hltají blýskavé houby a bambusové výhonky, které jsem toho dne pomáhala připravit? Co mohlo být uspokojivějšího, než když Chuang tchaj-tchaj kývla a pohladila mě po hlavě, když jsem jí postě kartáčem pročísla vlasy? Co mě mohlo učinit šťastnější, než když Tchien-jü snědl celou misku nudlí, aniž by si jedinkrát postěžoval na jejich chuť nebo na mé vzezření? Je to jako s těmi ženami, které dneska vidíš v americké televizi, jak jsou šťastím bez sebe, že se jim podařilo vyprat skvrnu, takže šaty vypadají líp než nové.

Vidíš, jak mi Chuangovi málem vpravili to své myšlení pod kůži? Začala jsem Tchien-jüa považovat za boha, jehož názory jsou cennější než můj vlastní život. Chuang tchaj-tchaj jsem začala brát jako svou pravou matku, již jsem se snažila zavděčit, již jsem napodobovala a na slovo poslouchala.

Když mi bylo lunárního nového roku šestnáct let, Chuang tchaj-tchaj mi řekla, že je připravena příštího jara uvítat vnučka. I kdybych se nechtěla vdát, kam jinam bych šla? Přestože jsem byla silná jako kůň, kam jsem mohla utéct? Po celé Číně byli Japonci.

„Japonci se zjevili jako nezvaní hosté,“ řekla babička Tchien-jüa, „a proto nikdo nepřišel.“ Chuang tchaj-tchaj měla velkolepé plány, ale naše svatba byla nakonec docela malá.

Sezvala celou vesnici a přátele a také příbuzné z jiných měst. Tenkrát se žádná pozvání nepotvrzovala. Bylo nezdvořilé nepřijít. Avšak Chuang tchaj-tchaj nenapadlo, že by válka mohla mít vliv na dobré způsoby. A tak kuchařka a její pomocníci připravili stovky jídel. Starý nábytek mé rodiny

byl vyleštěn tak, že působil jako impozantní věno, a umístěn v předním salonu. Chuang tchaj-tchaj osobně dohlédla na to, aby byly odstraněny všechny skvrny od vody a bahna. Dokonce u někoho objednala, aby napsal pozdravná poselství na rudé transparenty, jako by ty ozdoby naaranžovali moji rodiče jako blahopřání k mému sňatku. A zařídila pronájem rudého palankinu, ve kterém mě měli odnést ze sousedního domu na svatební obřad.

Na den naší svatby připadlo spoustu smůly, přestože dohazovačka vybrala šťastný den, patnáctý den osmého měsíce, kdy je měsíc úplně kulatý a větší než jindy v roce. Ale týden před příchodem měsíce se objevili Japonci. Vtrhli do provincie Šan-si i do provincií, které s námi sousedily. Lidé byli nervózní. A ráno patnáctého, v den svatebního obřadu, začalo pršet, což bylo špatné znamení. Když začalo hřmět a lítaly blesky, lidé je omylem považovali za japonské bomby a zůstali doma.

Později jsem se doslechla, že chudák Chuang tchaj-tchaj čekala mnoho hodin, dokud nepřijdou další hosté, a nakonec, když už si víc hostů nemohla vycucát z prstu, se rozhodla začít s obřadem. Co se dalo dělat? Válku odestát nemohla.

Byla jsem v domě u sousedů. Když mě zavolali, abych sešla dolů a nechala se odnést v rudém palankinu, seděla jsem u malé toaletky u otevřeného okna. Rozplakala jsem se a hořce jsem vzpomínala na slib svých rodičů. Přemítala jsem o tom, proč byl můj osud takto určen, proč mám být v životě nešťastná, aby někdo jiný mohl být šťastný. Ze svého místa u okna jsem viděla řeku Fen a její blátivou hnědou vodu. Uvažovala jsem o tom, jestli se nemám vrhnout do této řeky, která zničila štěstí mé rodiny. Člověka napadá všelicos, když se zdá, že je život u konce.

Začalo znovu pršet, drobně mžilo. Zezdola na mě znovu volali, abych si pospíšila. A mne napadaly ještě naléhavější a podivnější myšlenky.

Ptala jsem se, co je pravou podstatou člověka? Změním se tak, jako když řeka změní barvu, ale zůstanu stále sama sebou? A pak jsem si všimla, jak se záclony prudce nadouvají, že déšť venku zesílil a že všichni zmateně pobíhají a křičí. Usmála jsem se. A pak jsem si uvědomila, že je to poprvé, kdy vidím sílu větru. Vítr samotný jsem vidět nemohla, ale viděla jsem, že žene vodu, která naplňovala řeky a utvářela krajinu. Lidé kvůli němu povykovali a tančili.

Utřela jsem si oči a podívala se do zrcadla. Byla jsem překvapena tím, co jsem zahlédla. Měla jsem na sobě překrásné rudé šaty, ale to, co jsem spatřila, mělo ještě větší cenu. Byla jsem silná. Byla jsem čistá. Měla jsem v hlavě vlastní myšlenky, které nikdo neprohlédl, které mi nikdo nemohl vzít. Byla jsem jako vítr.

Pohodila jsem hlavou a pyšně se na sebe usmála. A pak jsem si přes obličej přetáhla rudý vyšíváný závoj, abych své myšlenky zakryla. Ale pod tím závojem jsem pořád věděla, kdo jsem. Dala jsem sama sobě slib, že budu vždy pamtovat na přání svých rodičů, ale že nikdy nezapomenu na sebe samu.

Když jsem přijela na svatbu, rudý závoj mi zakrýval oči, a neviděla jsem před sebe. Avšak když jsem sklonila hlavu, mohla jsem po straně trochu vidět. Přišlo strašně málo lidí. Zahlédla jsem Chuangovy, tytéž hašteřivé příbuzné, kteří si teď kvůli malé návštěvnosti připadali trapně, hudebníky s houslemi a flétnami. A pak tu bylo pár vesničanů, kteří sebrali odvahu, aby se přišli zadarmo najíst. Dokonce jsem viděla služebnictvo s jejich dětmi, které asi přizvali proto, aby se společnost zdála větší.

Kdosi mě vzal za ruku a vedl mě po cestě. Jako slepá jsem kráčela vstříc svému osudu. Ale už jsem se nebála. Věděla jsem, co je ve mně.

Oddával nás vysoký hodnostář a hrozně dlouho hovořil o filozofech a vzorech ctnosti. Pak jsem slyšela dohazovačku mluvit o našich datech narození a harmonii a plodnosti.

Sklonila jsem hlavu pod závojem a zahlédla její ruce, jak rozbalují rudý hedvábný šátek a ukazují všem červenou svíci.

Svíce měla knot na zapálení po obou stranách. Na jednom konci bylo zlatým písmem napsáno jméno Tchien-jüa, na druhém moje. Dohazovačka zapálila oba konce a oznámila: „Sňatek byl uzavřen.“ Tchien-jü mi z obličeje strhl závoj a usmál se na své přátele a rodinu, aniž mi věnoval jediný pohled. Připomínal mi mladého páva, jehož jsem jednou pozorovala a který se, když roztáhl svůj stále ještě nedopeřený ocas, choval, jako by mu patřil celý dvůr.

Viděla jsem, jak dohazovačka upevňuje červenou svíci do zlatého podstavce a pak ji předává nervózně vypadající služce. Tato služka měla za úkol svíci opatrovat během hostiny i po celou noc a dohlédnout na to, aby ani jeden konec nezhasl. Ráno pak dohazovačka měla předvést výsledek, malý černý oharek, a prohlásit: „Tato svíce hořela nepřetržitě po obou stranách, aniž zhasla. Je to sňatek, který nelze zrušit.“

Pořád si to pamatuji. Ta svíce představovala manželské pouto, jež znamenalo víc než katolický slib o nerozlučitelnosti svátosti manželství. Znamenalo to, že se nemohu rozvést, ba ani znovu vdát, i kdyby Tchien-jü zemřel. Ta červená svíce mě měla navždy připoutat k mému manželu a jeho rodině, a nic už to nemohlo zvrátit.

A dohazovačka samozřejmě druhý den ráno učinila své prohlášení a ukázala, že splnila svůj úkol. Ale já vím, jak to bylo doopravdy, protože jsem celou noc nespala a kvůli svému manželství ji proplakala.

Po hostině nás naši nepočetní svatebčané napůl dostrkali a napůl odnesli do druhého patra do naší malé ložnice. Dělali vtipy a zpod postele vytahovali chlapce. Dohazovačka pomohla malým dětem vyhledat červená vejce, která byla ukryta mezi příkrývkami. Chlapci přibližně stejně staří jako Tchien-jü nás donutili sednout si na postel vedle sebe a pak jsme se museli líbat, aby nám zrudly tváře vášní. Na

balustrádě za naším otevřeným oknem vybuchovaly rachejtle a někdo poznamenal, že to je dobrá záminka proto, abych se utekla manželovi do náručí.

Jakmile všichni odešli, seděli jsme dlouhou chvíli vedle sebe mlčky, naslouchající smíchu venku. Když utichl, Tchien-jü prohlásil: „To je moje postel. Ty budeš spát na gauči.“ Hodil mi polštář a tenkou přikrývku. Byla jsem tak ráda! Počkala jsem, až usnul, a pak jsem rychle vstala a tiše se vyplížila ven, dolů po schodech do tmavého dvora.

Venku to vonělo, jako by se mělo brzy zase rozpršet. Plakala jsem a bosýma nohama jsem cítila, jak z mokrých dlaždic stále sálá horko. Otevřeným oknem, zalitým žlutým světlem, bylo vidět dohazovaččinu služku na druhé straně dvora. Seděla za stolem a vypadala hrozně ospale a červená svíce hořela ve zvláštním svícnu. Sedla jsem si ke stromu, abych pozorovala, jak se přede mnou rozhoduje o mém osudu.

Musela jsem usnout, protože si pamatuji, že mě ze spánku vytrhlo hlasité zahřmění. V tom okamžiku jsem spatřila, jak dohazovaččina služka vybíhá z místnosti, vyděšená jako kuře, kterému mají zakroutit krkem. Ach, musela taky usnout, pomyslela jsem si, a teď si myslí, že to jsou Japonci. Zasmála jsem se. Obloha náhle zesvětlala a ozvalo se další zahřmění, a služka vyběhla ze dvora ven na silnici a utíkala, až se za ní prášilo. Kampak chce utéct, divila jsem se a smála. A pak jsem uviděla, že červená svíce ve větru jen tak blikotá.

Nepřemýšlela jsem, když se mé nohy zvedly od země a nesly mě přes dvůr do žlutě zalité místnosti. Ale doufala jsem – modlila jsem se k Buddhovi, k bohyni milosti a k luně v úplňku –, že ta svíce zhasne. Trochu zaprskala a plamínek se ztlumil, ale oba konce stále rovnoměrně hořely. Hrdlo se mi naplnilo takovou nadějí, až se nakonec rozskočilo a sfouklo plamen na straně mého manžela.

Okamžitě jsem se roztřásla strachem. Myslela jsem, že se odněkud snese nůž a podřízne mě. Nebo že se rozevřou

nebesa a odvanou mě pryč. Ale nestalo se nic, a když se mi vrátilo vědomí, rychlými provinilými krůčky jsem odcupitala do svého pokoje.

Druhý den ráno dohazovačka pyšně pronesla své prohlášení před Tchien-jüem, jeho rodiči a mnou. „Můj úkol je splněn,“ oznámila a nasypala zbylé černé oharky do rudé látky. Avšak povšimla jsem si zahanbeného, truchlivého výrazu její služky.

Nakonec jsem si Tchien-jüa zamilovala, ale jinak, než myslíte. Od počátku se mi dělalo nevolno z představy, že na mě jednou vleze a vykoná své dílo. Pokaždé, když jsem vstupovala do naší ložnice, ježily se mi vlasy hrůzou. Ale během prvních měsíců se mě ani nedotkl. Spal na své posteli a já na gauči.

Před jeho rodiči jsem byla poslušná žena, přesně jak mě naučili. Každé ráno jsem nařídila kuchařce, aby zabila mladé kuřátko a vyvařila z něj šťávu. Tu šťávu jsem vlastnoručně nalila do misky a nikdy jsem ji neředita vodou. Podávala jsem ji Tchien-jüovi k snídani s přáním dobrého zdraví. A každý večer jsem uvařila speciální tonizující polévku zvanou *tou-nao*, která byla nejen velice chutná, ale bylo v ní osm přísad zaručujících dlouhý život matkám. To moji tchyni velmi těšilo.

Ale k jejímu štěstí to nestačilo. Jednoho rána jsme seděly s Chuang tchaj-tchaj v jedné místnosti a vyšivaly jsme. Sníla jsem o svém dětství, o malé žabičce jménem Velký vítr, kterou jsem kdysi měla na hraní. Chuang tchaj-tchaj byla neklidná, jako by ji svrběla noha v botě. Slyšela jsem, jak supí, a pak zničehonic vyskočila ze židle, přistoupila ke mně a vrazila mi facku.

„Jsi špatná žena!“ zvolala. „Jestli odmítáš spát s mým synem, nebudu tě živit ani šatit.“ A tak jsem se dozvěděla, co řekl můj manžel, aby se vyhnul hněvu své matky. I ve mně se to vzteky vařilo, ale neřekla jsem ani slovo, pamětlivá svého slibu rodičům být poslušnou ženou.

Té noci jsem seděla na Tchien-jüově posteli a čekala, že se mě zmocní. Ale ani se mě nedotkl. Ulevilo se mi. Příštího večera jsem si lehla do postele vedle něho. A zase nic. A tak jsem si následující noci svlékla košili.

Tehdy jsem poznala, co je Tchien-jü zač. Byl zděšený a odvrátil tvář. Vůbec po mně netoužil, ale byl to jeho strach, který mě přivedl na myšlenku, že ho zřejmě ženy nepřitahují. Byl jako malý chlapec, který nikdy nedospěl. Po chvíli jsem se přestala bát. Dokonce jsem se na něj začala dívat jinýma očima. Nebylo to jako láska manželky k manželovi, ale spíš jako když sestra chrání mladšího bratříčka. Zase jsem si košili oblékla a lehla si k němu a hladila ho po zádech. Věděla jsem, že se už nemusím bát. Ležela jsem s Tchien-jüem na jedné posteli. Nikdy na mne nesáhne a já budu spát na pohodlném místě.

Když uplynulo zase pár měsíců a mé břicho zůstalo ploché a prsa malá, Chuang tchaj-tchaj se znovu rozlítla. „Syn říká, že do tebe nastříkal tolik semena, že by stačilo na tisíc vnučat. Kde jsou? Musí to být tvoje chyba.“ A pak mě donutila zůstat celý den na lůžku, aby semeno s jejími vnučaty tak snadno nevyteklo.

Vy si samozřejmě myslíte, že válet se celý den v posteli a vůbec nevstávat je něco skvělého. Ale já vám řeknu, že to bylo horší než vězení. Myslím, že se Chuang tchaj-tchaj trochu pomátla.

Nařídila služebnictvu, aby z pokoje odneslo veškeré ostré předměty, protože se domnívala, že nůžky a nože podřezávají její budoucí generaci. Zakázala mi šít. Řekla mi, že se musím soustředit a nemyslet na nic jiného než na děti. A čtyřikrát denně za mnou do pokoje přicházela velmi milá služka, která se celou dobu omlouvala, když mě nutila pít velice odpornou medicínu.

Záviděla jsem té dívce, že může vyjít ze dveří ven. Někdy, když jsem ji pozorovala z okna, jsem si představovala, že jsem to já, kdo stojí na dvoře a smlouvá s potulným

příštipkářem, tlachá s ostatními služkami, hubuje hezkého poslíčka svým vysokým škádlivým hlasem.

Jednoho dne, když uplynulo mnoho měsíců a nedostal se žádný výsledek, Chuang tchaj-tchaj pozvala do domu starou dohazovačku. Dohazovačka mě pozorně prohlédla, zkontrolovala den a hodinu mého narození a nakonec se zeptala Chuang tchaj-tchaj na mou povahu. Pak nám oznámila svůj závěr: „Je to jasné, co se stalo. Žena může mít syny, jenom když postrádá jeden prvek. Tvoje snacha se narodila s dostatkem dřeva, ohně, vody a země a chyběl jí jenom kov, což bylo dobré znamení. Jenže když se vdala, ověsila jsi ji zlatými náramky a ozdobami, takže má teď všechny prvky včetně kovu. Je moc vyrovnaná, než aby mohla mít děti.“

To byla pro Chuang tchaj-tchaj radostná zpráva, protože nic jí nebylo víc vhod než mě obrat o všechno své zlato a šperky, aby mi dopomohla k plodnosti. I pro mne to byla dobrá zpráva. Protože jakmile mi z těla sňali všechno zlato, cítila jsem se lehčí, svobodnější. To se prý stává, když člověku chybí kov. Začne nezávisle myslet. Ten den jsem začala přemýšlet o tom, jak se z tohoto manželství vyvléct, aniž bych porušila slib daný své rodině.

Bylo to vlastně docela jednoduché. Šlo o to přesvědčit Chuangovy, že se mě chtějí zbavit oni, aby pak prohlásili manželskou smlouvu za neplatnou.

Promýšlela jsem svůj plán mnoho dní. Pozorovala jsem všechny kolem sebe, myšlenky, které se jim odrážely ve tvářích, a nakonec jsem byla připravená. Vybrala jsem si šťastný den, třetí den třetího měsíce. Je to den svátku Čisté Jasnosti, jarní slavnosti mrtvých. Toho dne musí být vaše mysl čistá, když vzpomínáte na své předky. Je to den, kdy všichni navštěvují rodinné hroby. Přinesou si motyčky na odstranění plevelů a košťata na zametení kamenů a přinášejí zesnulým knedlíky a pomeranče jako duchovní potravu. Ne, není to chmurný den, je to spíš jakýsi piknik, ale má zvláštní význam pro někoho, kdo touží po vnoučatech.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.